

”Ja sitku se huomasi, et mä osaanki lentää...”

Asiakkaiden kokemuksia lastensuojelun avohuollon perhetyöstä Vantaalla

---

Korpelin, Taina

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

”Ja sitku se huomasi, et mä osaanki lentää...”

Asiakkaiden kokemuksia lastensuojelun avohuollon perhetyöstä
Vantaalla

Taina Korpelin
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2014

Korpelin, Taina

”Ja sitku se huomasi, et mä osaanki lentää...”

Asiakkaiden kokemuksia lastensuojelun avohuollon perhetyöstä Vantaalla

Vuosi

2014

Sivumäärä

61+6

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä. Tukiyksikkö on kehittämässä tämän vuoden aikana vaikuttavuusmittaria perhetyön arvioinnille. Tukiyksikkö tarvitsee perhetyön asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä ja sen toteutumisesta, jotta vaikuttavuusmittarin kysymyksistä tulisi oikein kohdennettuja. Tukiyksikkö hyötyy opinnäytetyöstäni saamalla perusteita, minkälainen mittarin tulisi olla ja mihin asioihin siinä tulisi keskittyä. Teoreettinen viitekehys koostuu perhetyöstä, perhetyöntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutussuhteesta, asiakkaiden osallisuudesta palveluissa ja niiden kehittämisessä sekä arvioinnista sosiaalialalla.

Opinnäytetyön menetelmä on laadullinen. Haastattelin neljää lasta ja neljää vanhempaa puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja analysoin aineiston sisällönanalyysillä. Teemat olivat perhetyön tavoitteet, toteutus sekä arviointi. Tuloksista ilmeni, että suurella osalla ei ollut toiveita tai odotuksia perhetyöhön, koska heillä ei ollut ennalta tietoa perhetyöstä. Sekä lapset että vanhemmat kertoivat, että he tulivat kohdatuksi hyvin ja työntekijät kohtelivat heitä arvostavasti. He kuvasivat, että perhetyö auttoi perhettä muuttamalla positiivisesti koko perhettä, heitä itseään sekä lasta tai vanhempaa. Asiakkaat kokivat, että heidän mielipiteitään kuunneltiin ja ne otettiin huomioon. Koko prosessin ajan heitä kohdeltiin tasavertaisesti. Vantaan kaupungin tukiyksikkö tulee hyödyntämään opinnäytetyön tuloksia kehittäessään vaikuttavuusmittaria.

Korpelin, Taina

“And when the family work employee realized that I can fly...”

Family work as experienced by client families of the child welfare family work unit of Vantaa

Year	2014	Pages	61+6
------	------	-------	------

The aim of this thesis was to find out how the clients of the family work Vantaa child welfare Support unit has experienced the work. The unit is developing an assessing method and it needs the clients' experiences that it will be targeted properly. The theoretical framework is based on the definition of the family work, the law of child welfare, the family workers and the clients' dialogue, the clients' possibility to take part in developing the services and evaluation at social services.

In my research, I used a qualitative method. I interviewed four children and four parents. I used semi-structured theme interview and analyzed the material with content analysis. Themes were aims of the family work, realization and evaluation. My research shows that most of the clients didn't have any hopes or expectations for the family work because they had no information of the family work earlier. Both children and parents told that the family work employees met and treated them appreciatively. They told that the family work helped their entire family positively, themselves and both child and parent. Clients experienced that they were listened to and their opinions were taken noticed. Clients were treated equally during the whole process.

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Perhetyö yleisesti	7
2.1	Lastensuojelun perhetyö.....	7
2.2	Lastensuojelun perhetyön asiakkuus.....	11
2.3	Vantaan kaupungin lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessi	12
2.4	Lastensuojelun perhetyön toimintaympäristö	14
3	Perhetyöntekijän ja asiakkaan vuorovaikutussuhde	14
4	Asiakkaiden osallisuus palveluissa ja niiden kehittämisessä.....	17
5	Arviointi sosiaalialalla	19
6	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset	21
7	Tutkimuksen toteutus	21
7.1	Laadullinen tutkimusmenetelmä	21
7.2	Aineistonkeruu ja haastattelujen toteutus	22
7.3	Analyysimenetelmä	24
7.4	Eettisyys	26
7.5	Reliabiliteetti ja validiteetti	27
8	Tulokset.....	28
8.1	Perheiden taustatiedot.....	29
8.2	Vanhempien haastattelu	29
8.2.1	Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu	29
8.2.2	Perhetyön toteutus	32
8.2.3	Perhetyön arviointi.....	35
8.3	Lasten haastattelu	42
8.3.1	Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu	42
8.3.2	Perhetyön toteutus	44
8.3.3	Perhetyön arviointi.....	46
9	Yhteenveto ja johtopäätökset	49
10	Pohdinta	54
	Lähteet	59
	Liitteet.....	62

1 Johdanto

Tein opinnäytetyötä yhteistyössä Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön kanssa, joka on Laurea-ammattikorkeakoulun yhteistyökumppani. Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikkö on perustettu vuoden 2011 alussa. Toimintayksikkö tuottaa lastensuojelun tukipalveluja. Toiminta-ajatuksena tukiyksiköllä on tuottaa ja kehittää lastensuojelun sosiaalityötä tukevia palveluja niin omana toimintana kuin ostopalvelunakin. Tukiyksikössä työskentelee esimies, kolme vastaavaa ohjaajaa, kaksi sosiaaliohjaajaa, 27 perhetyöntekijää ja yksi sairaanhoitaja. He toimivat kolmessa tiimissä, jotka sijaitsevat Koivukylässä, Myyrmäessä ja Tikurilassa. Tiimit vastaavat koko Vantaasta. (Lastensuojelun tukiyksikön palvelukuvaus.)

Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikkö on kehittämässä tämän vuoden aikana vaikuttavuusmittaria perhetyön arvioinnille. Tukiyksikkö tarvitsi perhetyön asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä ja sen toteutumisesta, jotta vaikuttavuusmittarin kysymyksistä tulisi oikein kohdennettuja. Tarkoituksena opinnäytetyöllä on tutkia lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä. Tukiyksikkö hyötyy opinnäytetyöstäni saamalla perusteita, minkälainen mittarin tulisi olla ja mihin asioihin siinä tulisi keskittyä.

Lastensuojelulaki 36§ (2012/911) velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavaa toimielintä järjestämään lastensuojelun avohuollon tukitoimena tarvittaessa perhetyötä. Perhetyö tarkoittaa perheen kanssa tehtävää työtä tai erityisesti perheiden kotona tehtävää työtä. Perhetyö on yleensä psykososiaalisen tuen ja käytännön avun yhdistelmä. Perhetyö - nimikkeen alla työtä voidaan tehdä hyvin erilaisin menetelmin käyttäen apuna eri toimintamuotoja. Perhetyön sisältö, tavoitteet, toimintamuodot, tekijät ja organisointi vaihtelevat eri paikkakunnilla. Lastensuojelun avohuollon perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelun avohuollon konkreettista tukea ja apua. Sitä toteutetaan ensisijaisesti perheiden kotona. (Myllärniemi 2007: 12 & Sosiaaliportti 2013a.)

Kananojan selvitysryhmän raportissa on tutkittu lastensuojelun sekä muiden lasten ja perheiden palveluiden toimintatapoja keskittyen juuri lapsiperheiden, lasten ja nuorten kokemuksiin. Yksi tärkein viesti lasten ja vanhempien osallisuudesta oli, että heidän näkemyksiään ja mielipiteitään ei oteta huomioon eikä heidän mielipiteitään kuunnella tarpeeksi, kun toteutetaan lastensuojelun palveluita. Tämän vuoksi heistä tuntui, että he jäivät ulkopuolisiksi omaa elämää koskevissa päätöksissä. (Kananoja ym. 2013: 33.) Opinnäytetyössäni tulen keskittymään vanhempien kokemusten lisäksi myös lasten kokemuksiin.

2 Perhetyö yleisesti

Käsitteenä ja ammattikäytäntönä perhetyö on melko uusi. Käsite on vakiintunut viime vuosikymmeninä vähitellen lastensuojeluun, mutta sen tarkka määrittely on vaikeaa. Perhetyö tarkoittaa yleensä perheen kanssa tehtävää työtä tai erityisesti perheiden kotona tehtävää työtä. Keskeistä työssä on aina lapsen edun turvaaminen. Perhetyötä toteutetaan monenlaisissa tehtävissä ja eri sektoreilla, eri tavoittein. Perhetyöllä voidaan tarkoittaa lastensuojelullisia, perheterapeuttisia tai preventiivisiä palveluja. Toteutuspaikkojen perusteella työtä voidaan jaotella laitoshuoltoon, välimaastoon ja avohollon perhetyöhön. Se näyttäytyy niin asiakasperheiden epävirallisena tukena kuin perheiden laajempaa tukemisenä ja puuttumisena perheiden elämään epävirallisten väliintulojen avulla. Perhetyö on ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Tukemisessa lähdetään liikkeelle perheen tarpeista ja toimitaan niiden mukaan joustavasti ja tarpeisiin vastaten. (Järvinen ym. 2012: 12 & Myllärniemi 2007: 5 & Sosiaaliportti 2013a.)

Laajasti tarkasteltuna perhetyötä on kaikki perheiden kanssa tehtävä työ. Sitä voidaan toteuttaa eri tahoilla, kuten esimerkiksi päivähoitossa, sosiaalityössä, kotipalvelussa, neuvoloissa ja seurakunnissa. Perhetyö on tavoitteellista ja ammatillista työtä ja siinä tuetaan perhettä erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyö muodostuu aina tilanteen ja tavoitteiden mukaan. Kontekstista riippumatta perhetyön tehtävänä on aina perheen tukeminen muutoksessa. Tukemisessa lähtökohtana ovat perheen tarpeet. Niiden mukaan toimitaan joustavasti tarpeisiin vastaten. (Järvinen ym. 2012: 12 & Vilén ym. 2010: 24.)

Koska perhetyön käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat moninaisia, ei perhetyökään voi olla yksinkertaista. Perhetyössä täytyy hyödyntää moniammatillisesti eri ammattiryhmien osaamista ja taitoja, jotta perhe saa tarvitsemansa avun ja palvelut. Se on vielä toimintavoiltaan ja muodoiltaan osin jäsentymätöntä. Kuinka perhetyö tulee jatkossa kehittymään, on todella vaikea ennustaa. Selvää kuitenkin on, että perhetyöhön kohdistuvat tarpeet ja toiveet ovat suuremmat kuin resurssit - ainakin tällä hetkellä. (Järvinen ym. 2012: 12-13.)

2.1 Lastensuojelun perhetyö

*1§ ”Lastensuojelun lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.”
(Lastensuojelulaki 2007/417.)*

2§ ”Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen ke-

hitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään.” (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Aina ensisijaisesti vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Heidän täytyy turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta annetussa laissa säädetään. Viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan heille tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava perhe ja lapsi tarvittaessa lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007/417: 2§.)

Lastensuojelulaissa on säädetty kunnan velvollisuudesta järjestää ennaltaehkäiseviä lastensuojelullisia palveluita. Kunnat tai kuntayhtymät voivat tuottaa sitä itse tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Myös kolmannen sektorin tai yksityisen puolen palveluita voi ostaa. Ehkäisevällä lastensuojelulla ei tarkoiteta vain lastensuojelutyössä olevien työntekijöiden palveluita. Niitä ovat esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvoloiden sekä muun terveydenhuollon, opetuksen, päivähoiton ja nuorisotyön antama erityinen tuki, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Järvinen ym. 2012: 13 & Vilén ym. 2010: 38.)

Lastensuojelulaki 36§ (2012/911) velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavaa toimielintä järjestämään lastensuojelun avohuollon tukitoimena tarvittaessa perhetyötä. Perhetyö - nimikkeen alla työtä voidaan tehdä hyvin erilaisin menetelmin käyttäen apuna eri toimintamuotoja. Perhetyön sisältö, tavoitteet, toimintamuodot, tekijät ja organisointi vaihtelevat eri paikkakunnilla. Lastensuojelun avohuollon perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelun avohuollon konkreettista tukea ja apua. Sitä toteutetaan ensisijaisesti perheiden kotona. Kotona tehtävä työ mahdollistaa tiiviin tuen ja ohjauksen perheiden arjen ja vuorovaikutuksen pulmatilanteisiin. Perhetyö on myös vaikuttavaa muutostyötä, joka on lastensuojelun avohuollollista kuntoutusta. Se perustuu psykososiaaliseen toimintakyvyn arviointiin ja vahvistamiseen. Psykososiaalinen toimintakyky tarkoittaa kykyä selviytyä arjen tilanteista, kykyä solmia sosiaalisia suhteita ja olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa, kykyä toimia omassa elinympäristössä sekä taitoa ratkoa arjen ongelmatilanteita. Kotona tehtävän perhetyön lisäksi kriisityötä tai ohjaavaa ja korjaavaa perhetyötä voidaan järjestää esimerkiksi osana lastensuojelulaitosten toimintaa. (Myllärniemi 2007: 12, 122-123 & Sosiaaliportti 2013a.)

Perhetyön tavoitteena on perhekohtaisesti ratkaista ihmisten arkielämässä esiin tulleita haastavia elämäntilanteita, ongelmia ja muutostarpeita. Lastensuojelun avohuollon kehittymiseen on vaikuttanut paljon yhteiskunnalliset muutokset, kuten esimerkiksi työelämämuutokset, elinkeinorakennemuutokset, kulttuuriset ja arvomaailmojen muutokset, sosiaaliturvan ja palvelujen rakennemuutokset ja päihteidenkäytön kulttuuriset muutokset. Lapsiperheiden muuttuneet tarpeet ovat haastaneet kuntia ja palveluiden tuottajia vastaamaan heidän tarpeisiin-

sa. Yhteiskunnan muutokset ovat heijastuneet perheiden hyvinvointiin, joten tarpeet perhetyölle ovat kasvaneet. Kohteena ovat erilaiset perheet, joissa avun ja tuen tarpeet vaihtelevat. Perheen tilanne voi olla perhetyön eri vaiheissa hyvinkin erilainen. Työn kesto ja intensiivisyys määrittyvät aina tilanteen mukaan. Päämääränä on perheen itsenäinen selviytyminen arjessa, perheen hyvinvoinnin lisääntyminen ja kyky hakeutua tarvittaessa ajoissa palvelujen piiriin. (Heino 2008: 7 & Järvinen ym. 2012: 15.)

Kun perhetyöllä tavoitellaan muutosta johonkin perheen toimintaan, puhutaan silloin muutokseen tähtäävästä tai kuntouttavasta perhetyöstä eli psykososiaalisesta ja kuntouttavasta työstä. Tällaista perhetyötä tehdään, jos tavoitteena on muutos esimerkiksi lasten asemaan perheessä, kasvattamiseen ja huolenpitoon, vanhemmuuteen tai kriisiin. Kriisitilanne voi olla äkillinen elämäkriisi tai muu tilanne, jossa tukea tarvitaan lyhytaikaisesti ja intensiivisesti. Se voi myös olla pitkään jatkunut ja pitkittynyt kriisi, jossa tavoitteena on perheen kuntoutuminen. Perhetyön tavoitteena voi olla välttää lapsen huostaanotto tai sijoittaa lapsi takaisin kotiin. Intensiiviseen perhetyöhön voi sisältyä jakso perhekuntoutusyksikössä. Perhekuntoutus on ympärivuorokautinen hoito ja kuntoutusjakso, jossa arvioidaan ja seurataan lapsen turvallisuuden takaamista ja toteutumista perheessä. (Heino 2008: 46.)

Perhetyöhön ohjaututaan lastensuojelun sosiaalityön kautta. Se on suunnitelmallista, tavoitteellista ja määräaikaista. Kesto työskentelyllä vaihtelee keskimääräisesti puolen vuoden ja kahden vuoden välillä. Vantaalla kesto on keskimäärin 120-220 vuorokautta. Perhetyö perustuu asiakassuunnitelmaan. (Myllärniemi 2007: 9 & Lastensuojelun tukiyksikön palvelukuvaus.) Lastensuojelulain pykälän 30 mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle täytyy aina laatia asiakassuunnitelma. Se tehdään yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa muiden tahojen kanssa. Suunnitelma sisältää seuraavat asiat: lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve, olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vaikuttamaan ja arvioitu aika, jonka aikana tavoitteet pyritään toteuttamaan. Myös asianosaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä on kirjattava asiakassuunnitelmaan. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Asiakasperheet tarvitsevat neuvontaa ja ohjausta, usein pitkäaikaista kuntoutusta ja tukea sekä intensiivistä tukea arjen ongelmissa. Perheissä on usein lastensuojelullisia riskitekijöitä, joita ovat esimerkiksi vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmat. Tavoitteena olisi aloittaa perhetyö mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mutta se aloitetaan yleensä kuitenkin liian myöhään, niin ehkäisevän tavoitteen kuin lastensuojeluprosessin kannalta. (Myllärniemi 2007: 9.)

Lastensuojelun perhetyöllä ei välttämättä vähennetä huostaanottoja, mutta sitä tarvitaan turvaamaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Monesti myös perheiden vaikeat tilanteet

ovat tulleet näkyviksi perhetyön avulla. Keskeisiä toiminta-ajatuksia perhetyössä ovat varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. Osana lastensuojelutyötä perhetyö ei kuitenkaan ole pelkästään tukea, vaan samalla kontrollointia. (Järvinen ym. 2012: 12-13 & Sosiaaliportti 2013a.) Vantaan kaupungin lastensuojelun perhetyössä yleisin asiakkaaksitulon syy kaikilla alueilla oli vanhemmuuden puutteet. Yli puolella asiakasperheiden lapsista ilmeni tunne-elämän vaikeuksia sekä noin kolmannella lapsista koulunkäyntivaikeuksia. Joka kolmannessa perheessä oli kiintymyssuhde- ja/tai vuorovaikutusongelmia. (Lievonon 2014: 33.)

Lastensuojelun perhetyöhön kuuluu interventio perheen yksityisiin asioihin. Perhetyössä on siis aina kontrollin elementtejä. Perhetyön avulla kyetään puuttumaan perheen elämään silloin, kun sen tilanne ja olosuhteet eivät takaa lapsen turvallista elämää. Perheenjäsenet ja sukulaiset eivät itse aina huomaa avun ja tuen tarvetta. Perhetyöntekijöiden on tärkeä motivoida asiakasta tuottavaan yhteistyöhön. Hänelle täytyy antaa aikaa ja tilaa omaehtoiseen asioiden läpikäymiseen ja tuottamiseen. Perheille annetaan mahdollisuus muuttaa tilannettaan parempaan suuntaan ja tällöin jopa välttää lasten huostaanotto ja sijoitus. Koska tuki ja kontrolli ovat niin avoimesti läsnä työssä, saattavat perheet kokea työtä kohtaan pelkoa ja ahdistusta. (Järvinen ym. 2012: 82.)

Perhetyöntekijöiltä vaaditaan erityistä ammattitaitoa ja eettistä harkintaa varsinkin tilanteissa, joissa perhetyö aloitetaan niin sanotusti ”viimeisenä keinona” estää sijoitus kodin ulkopuolelle. Tällaisissa tilanteissa ensisijaisena tavoitteena perhetyössä voi olla saada näyttöä, että avohuollon tukitoimilla ei kyetä vastaamaan perheen tilanteeseen ja ainoa vaihtoehto on sijoitus kodin ulkopuolelle. Perhetyöntekijöiden täytyy kertoa asiakasperheelle tilanteen ehdot hyvin selkeästi. (Myllärniemi 2007: 122.)

Viimeisten vuosien aikana lastensuojelun avohuollon perhetyö on kehittynyt ennaltaehkäisevästä perhetyöstä korjaavan ja kuntouttavan perhetyön suuntaan. Stakesin toteuttama laaja perhetyön muotoja selvittävä projekti luokitteli Helsingin sosiaaliviraston avohuollon perhetyön ennaltaehkäiseväksi perhetyöksi vuonna 2000 (Heino ym. 2000: 57). Sosiaalipalvelutoimiston perhetyö oli siis lastensuojeluprosessin varhaisessa vaiheessa. Perhetyö oli ennaltaehkäisevä. Vuosina 2006-2007 toteutetussa tutkimushankkeessa avohuollon perhetyö paikantuu jo selkeästi itse lastensuojeluprosessiin ja korjaavaan vaiheeseen. Perhetyöllä vastataan lastensuojelullisen tuen tarpeeseen. Kun lastensuojelutarpeen selvitys tuli uuteen lastensuojelulakiin (tuli voimaan 1.1.2008), ovat sen myötä nykyään lastensuojelun tukitoimien tarvetekijät selvemmat ja yhtenäisemmät. Sosiaalitoimen lastensuojelu on siis eriytyvässä erityispalveluksi. (Myllärniemi 2007: 121.)

Uudessa, vuonna 2008 voimaan tulleessa, lastensuojelulaissa perhetyö mainitaan yhtenä lastensuojelun avohuollon tukitoimena (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Siitä lähtien kunnilla

on ollut vastuu järjestää asukkailleen perhetyötä. Tämä hetki oli perhetyön historian kannalta ajatellen merkittävä käännekohta. (Järvinen ym. 2007: 56.)

2.2 Lastensuojelun perhetyön asiakkuus

26§ ”Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun 1 momentissa tarkoitetun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin tai päätetään tehdä 27§:ssä tarkoitettu lastensuojelutarpeen selvitys.--” (Lastensuojelulaki 2007/417.)

27§ ”Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä selvitys lapsen tilanteesta. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa.-- ” (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Lastensuojelun asiakkuutta edellyttää aina lastensuojelutarpeen selvitys. Selvitysprosessin tekee kunnan sosiaalityöntekijä. Lapsen tilanne täytyy kartoittaa huolellisesti, jotta työskentely voi vastata oikea-aikaisesti ja paremmin lapsen suojeluun ja tuen tarpeisiin. Selvityksen tavoitteena on määrittää, tarvitseeko lapsi suojelua ja tukea. Tällöin voidaan myös arvioida, tarvitseeko lapsi ja hänen perheensä tukea ja palveluja. Selvitys auttaa ymmärtämään, mistä jollekin on tullut huoli ja miten osalliset siihen suhtautuvat. Lähtökohtana on aina lapsesta tehty lastensuojeluilmoitus. (Järvinen ym. 2012: 81 & Sosiaaliportti 2014a. & Sosiaaliportti 2014 b.)

Selvityksen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun lastensuojeluasia on tullut vireille (13.4.2007/417, § 27). Lastensuojelutarpeen selvityksen perusteella tehdään päätös lastensuojelun asiakkuudesta. Päätöksen tekee sosiaalityöntekijä. Lastensuojelun asiakkuus ei yksinään riitä perhetyön aloittamiseen, vaan lastensuojelun avoimuuden tukitoimena järjestettävästä perhetyöstä tulee sosiaalityöntekijän tehdä aina päätös. Perhetyön järjestäminen tukitoimena ja sen tavoitteet on kirjattava asiakassuunnitelmaan. Suunnitelmat perhetyölle laaditaan aina perheen kanssa yhdessä. Se auttaa perhettä motivoitumaan ja sitoutumaan yhteiseen työskentelyyn perhetyöntekijöiden kanssa. Usein perhetyön tavoitteeksi määritellään vanhempien ohjaaminen vanhemmuudessa, kodin olosuhteiden muuttuminen sekä yhden tai useamman lapsen yksilöllinen tukeminen. (Järvinen ym. 2012: 81-82 & Sosiaaliportti 2013a.)

2.3 Vantaan kaupungin lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessi

Perhetyön prosessi on määriteltävä hyvin. Se on tärkeä sosiaali- ja perhetyöntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja varsinkin perheen kannalta. Työ on tehokkaampaa ja tuloksellisempaa ja tavoitteet ovat selkeämmät, kun työnjaosta, päätöksenteosta ja tiedonkulusta on selkeästi sovittu. Prosessin kuvauksella on tarkoitus auttaa kaikkia osapuolia jäsentämään perhetyötä työmuotona. (Sosiaaliportti 2013b.) Vantaan kaupungin lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessin vaiheet ovat nimetty seuraavasti:

1. Asiakasohjaus
2. Aloitusneuvottelu
3. Tutustumisvaihe
4. Välineuvottelu/-arviointi
5. Perhetyön vaihe
6. Perhetyön päättämisvaihe
7. Perhetyön loppuarviointi

(Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

Vantaan kaupungin asiakasohjauksessa sosiaalityöntekijä arvioi, onko perhetyölle avohuollon tukitoimena tarvetta. Tarvittaessa sosiaalityöntekijä voi konsultoida tukiyksikön vastaavaa ohjaajaa perhetyön tarkoituksenmukaisuudesta. Jos perhetyöhön tukitoimena päädytään, keskustelelee sosiaalityöntekijä perheen kanssa ja motivoi heitä työskentelyyn. Tämän jälkeen hän kirjaa perhetyön tarpeen asiakassuunnitelmaan ja laatii lähetteen asiakasohjausryhmään, jossa päätetään perhetyön aloittamisesta (Seisake). Jos perheen tilanne vaatii kiireellisen perhetyön aloituksen, aloitetaan työ tällöin mahdollisimman pian johtavan sosiaalityöntekijän ja vastaavan ohjaajan sopimuksella, vaikka lastensuojelutarpeen selvitys olisikin kesken. Aloitusneuvottelu täytyy pitää kahden viikon kuluessa, kun perhetyön työpari on ottanut yhteyttä sosiaalityöntekijään neuvottelun sopimisesta. Jos näin ei käy, asiakkuus siirtyy takaisin Seisakkeen listalle ja perhetyö aloitetaan priorisoinnissa seuraavasta perheestä. (Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

Aloitusneuvotteluun osallistuvat perheenjäsenet, perhetyöstä valittu työpari sekä sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on kutsua asiakas paikalle ja sopia neuvottelun järjestämisestä. Neuvottelut olisi hyvä järjestää aina perheen kotona. Neuvottelun tarkoituksena on arvioida, onko perhetyö oikea palvelu perheelle ja käydä läpi osallisten näkemykset, joita ovat huolet ja voimavarat sekä perheen tuen tarve. Jos yhdessä päädytään, että perhetyö soveltuu perheelle ja perhe on valmis työhön, sovitaan tällöin perhetyön tavoitteista ja aloittamisesta sekä perhetyön intensiteetistä. (Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

Tutustumisvaiheessa tavoitteena on tutustua perheeseen, rakentaa luottamusta ja selvittää tarkemmin perheen tilannetta sekä arvioida sitä. Vaiheen aikana perhetyöntekijät tapaavat kaikkia perheenjäseniä ja selvittävät heidän näkemyksensä tilanteesta sekä muodostavat yhteisen näkemyksen perhetyölle asetettavista tavoitteista, keinoista ja tavoista. Perhetyön tavoitteet ja toimintatavat sovitaan aina yhdessä perheenjäsenten kanssa. Perhetyöntekijät laativat suunnitelman perhetyölle, kirjaavat sen asiakastietojärjestelmään ja lähettävät sen tiedoksi asianosaisille. Jos tutustumisvaiheen aikana perheen tilanteesta ilmenee uusia asioita, joita aloitusneuvottelussa ei mainittu, täytyy työskentelyn suunnitelmaa, tavoitteita ja intensiteettiä tarvittaessa muuttaa sovitusti yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. (Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

Välineuvottelu/-arviointi vaiheen neuvotteluun osallistuvat jälleen perheenjäsenet, perhetyöntekijä(t) sekä sosiaalityöntekijä(t). Neuvottelussa käydään läpi perhetyölle laadittu suunnitelma ja tavoitteet sekä arvioidaan perheen elämäntilanteen muuttumista suhteessa näihin. Myös muiden tukitoimien mahdollista tarvetta mietitään. Jos perheen tilanne on muuttunut ja perhetyön suunnitelma ja tavoitteet eivät enää ole ajankohtaisia, niitä muutetaan. Neuvottelussa sovitaan perhetyön jatkosta, intensiteetistä ja mahdollisesta päättämisestä. Neuvottelun sisällön sosiaalityöntekijä kirjaa asiakastietojärjestelmään ja perhetyöntekijät laativat tarvittaessa uuden perhetyön suunnitelman. (Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

Perhetyön vaihe on ajallisesti ja tapaamispaikallisesti joustavaa, tarpeen mukaista toimintaa, jota toteutetaan perheen arjessa. Työskentelyn aikana perhetyöntekijät arvioivat jatkuvasti työn tarkoituksenmukaisuutta. Perhetyössä käytetään erilaisia menetelmiä perhekohtaisesti ja reflektoidaan työtä työparin, tiimin sekä vastaavan ohjaajan kanssa. Tämän lisäksi tehdään verkostotyötä ja ohjataan perheenjäseniä tarvittavien palveluiden piiriin, kuten esimerkiksi A-klinikalle, psykiatriselle TAK-poliklinikalle (Tutkimus-, arviointi- ja kriisipoliklinikka), sosiaalitoimistoon tai tukiyksikön omalle sairaanhoitajalle. Perhetyön vaiheiden ja välineuvottelujen määrä vaihtelee työskentelyn kestosta ja perheen elämäntilanteesta riippuen. (Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

Perhetyö päätetään ja siitä sovitaan yhteistyössä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Päättämisestä sovitaan aina hyvissä ajoin esimerkiksi välineuvottelussa, mutta kuitenkin viimeistään kaksi viikkoa ennen loppuneuvottelua. Perhetyön päättämisen tulisi olla suunnitelmallista ja tarvittaessa perhe tulee ohjata muiden palveluiden piiriin ennen lopetusta. Loppuarviointi tehdään lopetusneuvottelun yhteydessä. Neuvotteluun osallistuvat perheen jäsenet, perhetyöntekijä(t) ja sosiaalityöntekijä(t). Neuvottelussa käydään läpi tavoitteiden toteutuminen, perhetyön prosessi, jatkosuunnitelmat, perheen voimavarat sekä onnistumiset ja

mahdolliset kehittämisaalueet. Perheille annetaan täytettäväksi perhetyön palautuslomake. Perhetyöntekijät laativat työstä yhteenvedon, tulostavat perhetyön suunnitelman ja lähettävät sen asianosaisille. (Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012.)

2.4 Lastensuojelun perhetyön toimintaympäristö

Kun tehdään työtä lapsiperheiden kanssa, on muistettava, että jokaisen perheen tarpeet ja voimavarat ovat erilaisia. Työntekijöiden on tarkasteltava perhetyötä eri näkökulmista, koska perhetyyppejä on erilaisia. Lastensuojelun perhetyössä toiminnan keskiössä ovat lapset ja vanhemmat. He muodostavat perheen ja perhetyön kohteen käytännössä. Perhetyöhön vaikuttavat yleiset perhekäsitykset ja niihin liittyvät arvo- ja normikäsitykset. Perhe käsitteenä jäsennetään meidän kulttuurissa ydinperheeseen. Ydinperhe tarkoittaa perhettä, jossa asuu avio- tai avoliitossa asuvat henkilöt sekä yhteiset tai toisen puolison naimattomat lapset tai ottolapset. Ydinperheestä poikkeavat perhemuodot esiintyvät lastensuojelun perhetyön asiakkaissa yliedustetusti. Työntekijöiden puheissa ja ajatuksissa ydinperhemallia pidetään jonkinlaisena normina, johon siitä poikkeavia perhemalleja verrataan. Perhetyössä on haluttu sulkea pois ajatus jonkin perhemuodon erityisestä ongelmallisuudesta. Yksinhuoltajuus kuitenkin näkyy kasvavana tuen ja perhetyön tarpeena. (Myllärniemi 2007: 6 & Vilén ym. 2010: 12.)

Lastensuojelun perhetyössä ylin tavoite on turvata lapsen etu. Tätä lähestytään usein vanhemmuuden kautta. Yksi keskeisin tavoite on lapsen sijoituksen ehkäisy, johon pyritään pääsemään tukemalla vanhemmuutta ja perheen itsenäistä selviytymistä. Lapsen etu turvataan siinä, että hänen läheissuhteensa ovat jatkuvia. Tämä ajatus määrittää perhetyön ideologiaa ja sitä, miksi perhetyön keskeisimmäksi tavoitteeksi kirjataan usein vanhemmuuden ja perheen tukeminen. Vanhemmuus nähdään aina suhteessa lapseen ja täten se liittyy lapsen hyvinvointiin ja tarpeisiin. Siksi perhetyössä lapsen edun tavoittelu kulkee perheen ja vanhemmuuden kautta. Vanhemmuuden tukemisessa on tavoitteena saada vanhemmille ”riittävän hyvä vanhemmuus”, jossa vastataan lapsen tarpeisiin ”riittäväällä tasolla”. Perhetyöntekijät tavoittelevat tilannetta, jossa vanhemmat ymmärtävät lapsen tarpeet ja pitävät niitä tärkeinä. (Myllärniemi 2007: 7.)

3 Perhetyöntekijän ja asiakkaan vuorovaikutussuhde

Vuorovaikutus on laaja käsite, johon kuuluu niin yksilöiden kuin yhteisöjen, kulttuurien ja organisaatioiden välistä vuorovaikutusta. Se voi olla yhteistyötä tai jaettuja sopimuksia ja sääntöjä tai valtaa ja vallankäyttöä. Asiakastyön molemmilla osapuolilla, sekä työntekijällä että asiakkaalla, on oma osuutensa hyvän vuorovaikutuksen saavuttamiseksi. Tätä on viimeaikoina valotettu käsitteellä ”dialogisuus”. Sitä käyttämällä halutaan painottaa, että vuorovaikutus

on vastavuoroista ja vaatii molemminpuolista ymmärrystä. Dialoginen asiakastyö perustuukin oletukseen, että vuorovaikutussuhteen jäsenet ovat tasavertaisia osapuolia, jotka yhdessä punnitsevat tilannetta ja etsivät ratkaisuja siihen. (Mönkkönen 2007: 14-18.)

Transkatioanalyysin mukaan asiakas ja työntekijä voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään eri tasoilla. Näitä tasoja eli minätiloja, ovat vanhempi, aikuinen ja lapsi. Lyhyesti kerrottuna tasavertaisessa vuorovaikutussuhteessa työntekijä toimii asiakkaalle aikuinen-aikuinen - suhteessa. Tällöin he toimivat samalla tasolla, eikä kumpikaan ole toista ylempänä. (Mikkonen 2006.) Joissakin tilanteissa työntekijän on kuitenkin otettava ”vanhemman” rooli asiakkaan ollessa ”lapsen” roolissa. Tämänkaltainen tilanne voi tapahtua, jos työntekijän on ammatillisesti otettava vastuu asiakkaan elämäntilanteen edistämisestä. Tilanne voi olla esimerkiksi, että asiakkaan tilanne on niin kriisiytynyt, ettei häntä voi auttaa tasavertaisella vuorovaikutustasolla, vaan työntekijän on otettava vastuu.

Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa on tavoitteena saada asiakkaalle kokemus voimaantumista ja perheelle valtaistumisesta. Voimaantuminen tarkoittaa sisäistä tunnetta, joka syntyy siitä, kun ihminen oivaltaa ja kokee asioita itse. Valtaistuminen tarkoittaa prosessia, jossa yksilöt tai ryhmät kykenevät vaikuttamaan omaan elämäntilanteeseen paremmin kuin ennen ja avuttomuus sekä vallan puute vähenevät. (Vilén ym.2002: 26, 151.)

Vuorovaikutus ei ole koskaan yksisuuntaista. Viesti syntyy aina lähettäjän ja vastaanottajan välillä tilanteessa, jossa molemmat ovat aktiivisia. Molemmilla osapuolilla on vastuu löytää viestinnän tapa ja taso, jossa keskustelu mahdollistuu - etenkin ammattilaisella. Yksimielisyyden saavuttaminen ei tarvitse olla tavoitteena, vaan tilan luominen niin, että työntekijä ja asiakas voivat saavuttaa yhteisen ymmärryksen eri mielipiteistä ja näkökulmista huolimatta. Kun yhteinen ymmärrys on saavutettu, on sen jälkeen mahdollista laatia yhteiset tavoitteet sekä tehdä töitä niiden eteen. Perhetyössä yhteisen ymmärryksen löytäminen vaatii aikaa, koska työntekijän on kartoitettava jokaisen perheenjäsenen todellisuutta perheessä. Perhetyössä työntekijän on oltava sensitiivinen ja sopeutettava oma kommunikointityyli perheen omaan kieleen sopivaksi. Aito läsnäolo ja halu kuulla asiakasta ovat tärkeitä asioita. Ne mahdollistavat tilanteen ominaispiirteiden havaitsemisen ja tunnistamisen. Työntekijän läsnäolo ja halu kuulla ovat perusta onnistuneelle vuorovaikutukselle. (Vilén ym. 2010: 77.)

Asiakkaan onnistunut auttaminen ei tapahdu ainoastaan auttamalla hänen ongelmiaan, vaan ihmisten kohtaamisilla. Kohtaaminen on onnistunut, jos yksilö on kokenut tulleeensa kuulluksi. Asiakkaan näkökulmasta, jos keskustelu on tasapuolista, se helpottaa olemista ja sitoutumista silloin, kun keskustelun aiheena ovat asiakkaalle vaikeat asiat. Vanhemmat saattavat arvioida helpommin omaa toimintaansa, jos he kokevat, että työntekijä on kuullut heitä heille tärkeis-

sä asioissa. Tämän vuoksi työntekijän on tärkeä kiinnostua niistäkin keskusteluista, jotka eivät työn ja tavoitteiden puolesta tunnu tärkeiltä. (Myllärniemi 2007: 24-26.)

Kohtaaminen luo työntekijän ja asiakkaan välille yhteyden ja herättää luottamuksen. Epäonnistuuessaan se voi jättää etäisyyden heidän välille ja aiheuttaa epäluottamusta. Jotta toiminta voi onnistua, on kohtaamisen onnistuttava. Oli kohdattavana lapsi tai aikuinen, on kohtamisessa suurilta osin samat seikat: kunnioittaminen, luotettavuus, arvostaminen ja huolenpito. Lapsen kohtamisessa on kuitenkin aina erityisiä piirteitä. Koska aikuinen on vanhempi, on hänellä suurempi vastuu kohtamisessa: aikuisella on suurempi ymmärrys, elämäkokemus ja roolivastuu. Työntekijä on lupautunut olemaan lapsen kasvun palveluksessa. Kaikki lupauksen täyttämistä lähtee siitä, että työntekijä ottaa vastuun vahvistavasta kohtamisesta lapsen kanssa. Lapsi ei saa koskaan menettää turvallisuutta, arvostavaa katsetta tai persoonansa kunnioittamista, vaikka hän kertoisi mitä tahansa ja miten tahansa. Siinäkin tilanteessa, vaikka tarina herättäisi aikuisessa kiusallisia tai tuskaisia tunteita tai ei muuten miellyttäisi aikuista. (Mattila 2011: 15-16, 18.)

Lapsen kasvuvaihe vaikuttaa myös kohtamiseen. Lapsi muuntaa kaikista tapahtumista kokonaiskäsitystä itsestään, muista ihmisistä, ihmisten välisestä toiminnasta sekä onko ympäröivä yhteisö luotettava. Tämän vuoksi työntekijän tulee olla erityisen varovainen, koska kaikki kohtaukset ovat lapsille merkityksellisiä. Turvattomat ja epäarvostavat kohtaukset vaikeuttavat lapsen elämää, siten kun hyvät kohtaukset vahvistavat. (Mattila 2011: 18-19.)

Vuorovaikutussuhde, johon sisältyy luottamusta, vaatii oman aikansa. Asiakassuhteen alussa asiakkaaseen on tärkeä luoda avoin ja luottamuksellinen suhde, jossa asiakas pystyy kertomaan omia ajatuksiaan ja mielipiteitään tavoitteista. Jos suhteessa ei ole luottamusta, ei usein synny dialogista vuorovaikutusta. Tämä voi näkyä esimerkiksi siten, että työntekijän esittämä erilainen ajatus voidaan kokea uhkana. Työntekijän täytyy myös tarvittaessa ottaa rohkeasti asiantuntijan vastuu kohentaakseen tilannetta. Esimerkkinä tilanteesta voi olla lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Työntekijän on otettava asiakkaan asioiden edistämisen keinona aktiivinen ote koko prosessin kannalta, jotta saadaan rakennettua yhteistä kieltä. (Mönkkönen 2007: 84, 89.)

Keskeisiä elementtejä ja edellytyksiä luottamukselliselle asiakassuhteelle ja kaksoisroolissa toimimiselle perhetyössä ovat avoimuus ja työskentelyn läpinäkyvyys. Kaksoisrooli tarkoittaa sitä, kun perhetyöntekijä joutuu samalla motivoimaan, suostuttelemaan sekä velvoittamaan asiakasta toimimaan. Perhetyö on asiakkaalle vapaaehtoista, mutta siitä kieltäytyminen voi olla yksi peruste lapsen sijoitukselle. Avoimuus on välttämätöntä, koska työntekijä joutuu havainnoimaan perhettä ja kertomaan kaikesta näkemästään ja kuulemastaan vastuusosiaali-

työntekijälle. Hänen on toimittava avoimesti ja luottamuksellisesti sekä asiakkaalle että sosiaalityöntekijälle. (Myllärniemi 2007: 123-124.)

Vuorovaikutusta asiakastyössä voi tarkastella myös näkökulmasta, kuinka hyvin tuemme asiakkaan subjektiivuutta. Subjektiivuudella tarkoitetaan ihmisen käsitystä itsestä kykenevänä tehdä päätöksiä tai valintoja sekä vaikuttaa omalla toiminnalla elämänsä muotoutumiseen. Tehdessä asiakastyötä työntekijän on pohdittava, parantaako aktivointityö asiakkaan motivaatiota uusien toimintatapojen opetteluun. Työntekijän oppiessa kommunikoimaan asiakkaan kanssa dialogisesti tai luomaan asiakkaaseen hyvän suhteen, ei se välttämättä johda muutokseen juuri asiakkaan tilanteessa. Esimerkiksi työnhaku- tai kuntoutumissuunnitelmaa laadittaessa on hyvä selvittää, minkälaisiin muutoksiin asiakas on todellisuudessa valmis sitoutumaan. Kaikkien suunnitelmien suunnittelussa ja toteutuksessa työntekijä tarvitsee substanssiosaamisen rinnalla vuorovaikutusosaamista, prosessiosaamista sekä ymmärrystä ihmisen toiminnan mahdollisuuksista ja rajoista. (Mönkkönen 2007: 142.)

4 Asiakkaiden osallisuus palveluissa ja niiden kehittämisessä

Vaikka lainsäädäntö velvoittaa, ei asiakkaan ääni lastensuojelussa useinkaan kuulu heitä koskevissa asioissa. Esimerkiksi lasten asioissa ei riitä, että lapsen edusta kirjoitetaan tai siitä luetaan lakitekstiä. (Ikonen 2013: 16.) Se, miten palvelujen käyttäjät tulevat kuulluiksi suunnitelmia ja päätöksiä tehdessä, kertoo asiakkaiden osallisuudesta palvelujen kehittämisessä. Kuvittelevatko ammattilaiset, että he tietävät, mitä perheet ja lapset tarvitsevat? Vai otetaanko asiakkaat mukaan arvioimaan ja kehittämään toimintaa? Kaikissa ammatillisissa kohtaamisissa je kehittämistyön arjessa katsotaan, ovatko ammattilaiset valmiita ottamaan asiakkaat mukaan kehittämiseen. Julkisia palveluja on kehitetty ja tuotettu ilman asiakkaiden tarpeiden ja tilanteiden selvittämistä sekä mittareita palvelujen toimivuudesta. Myöskään asiakkaiden kokemuksia ja ideoita ei ole aina kuultu. Onneksi tämänkaltaisen toimintatapa on muuttumassa ja asiakkaiden ääniä on alettu kuunnella enemmän. (Hastrup ym. 2013: 122-123.)

Kananojan selvitysryhmän raportissa on tutkittu lastensuojelun sekä muiden lasten ja perheiden palveluiden toimintatapoja keskittyen juuri lapsiperheiden, lasten ja nuorten kokemukseen. Yksi tärkein viesti lasten ja vanhempien osallisuudesta oli, että heidän näkemyksiään ja mielipiteitään ei oteta huomioon eikä heidän mielipiteitään kuunnella tarpeeksi, kun toteutetaan lastensuojelun palveluita. Tämän vuoksi heistä tuntui, että he jäivät ulkopuolisiksi omaa elämää koskevissa päätöksissä. Asiakkaat ovat kokeneet, että he ovat tulleet huonosti kohdelluiksi, koska työntekijöiden vuorovaikutustaidot eivät aina ole olleet sillä tasolla, jota työ vaatii. (Kananoja ym. 2013: 33.)

Asiakkaan osallisuutta omien asioiden suhteen voidaan arvioida seuraavien asioiden mukaan: kuinka hyvin asiakas saa tietoa omista suunnitelmista ja toimenpiteistä, miten asiakkaiden toivumukset otetaan huomioon ja kuinka hän voi vaikuttaa omaan työskentelyprosessiin sekä miten asiakkaiden näkemyksiä omasta tilanteestaan kuunnellaan. Näiden toteutumista pystyy seuraamaan välittömästi, koska asiakas voi esimerkiksi neuvottelun jälkeen arvioida esimerkiksi, että tuliko hän kuulluksi. Kehittämistyössä toteutumisen seuraaminen tapahtuu pidemmällä aikavälillä. Nuori, joka on kutsuttu arvioimaan lastensuojelun toimintaa, ei välttämättä koskaan itse koe, mitä tuloksia kehittämissä saa aikaan. Mahdollisia hyödynsajia ovat kuitenkin ne nuoret, jotka tulevaisuudessa päätyvät lastensuojelun asiakkuuteen. (Hastrup ym. 2013: 122-123.)

5§ ”Lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.” (Lastensuojelulaki 2007/417.)

20§ ”Lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. -- Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.--” (Lastensuojelulaki 2007/417.)

YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa Suomi on sitoutunut turvaamaan lasten oikeudet. Monien suomalaisten lasten elämässä heidän oikeudet voimavaroihin, suojeluun ja osallisuuteen eivät siltikään toteutu. Yhteiskunnan käytännöt ja rakenteet eivät mahdollista lapsille aitoa osallisuutta. (Hurtig 2003: 10.) Uusimmassa lastensuojelulaissa korostetaan lapsen asemaa muun muassa hänen mielipiteidensä esittämiseen ja toivomuksiin liittyen. Kun toteutetaan lastensuojelua, on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren omiin mielipiteisiin ja toivomuksiin. Hänellä on myös oltava mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Lastensuojelutyön vaikuttavuuden ja lainmukaisuuden keskeisiä asioita ovat lapsen, nuoren ja perheen kohtaaminen osallistavalla ja kuuntelevalla tavalla. Lastensuojelutyön arjessa ei saa joutua resurssien, työkäytäntöjen tai työntekijöiden osaamattomuuden vuoksi karsimaan osallisuuteen ja kuulemiseen liittyviä asioita. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013: 9.) Lapsen osallisuudella tarkoitetaan sitä, miten lapsi voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota tehdään hänen etunsa turvaamiseksi. Lasten ja nuorten osallisuus on heidän mahdollisuutta ilmaista omia mielipiteitään ja näkemyksiään sekä vaikuttaa päätök-

sentekoon ja näin saada aikaan muutosta. Lasten ikään tai kehitystasoon katsomatta lasten osallisuus on osallistumista kaikissa heihin suoraan tai epäsuorasti liittyviin asioihin ja on heille vapaaehtoista sekä perustuu omaan tahtoon. Lapsen mahdollisuus olla osallisena omien asioiden käsittelyssä hänelle merkittävissä yhteisöissä on ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta merkittävää. (Bardy 2009: 117 & Pelastakaa lapset 2012: 3.)

Jotta lasten osallisuutta lastensuojelussa voi vahvistaa, on tärkeää nähdä lapsi yksilönä hänen omista lähtökohdistaan katsottuna. Vaikka lapsen tieto olisi ristiriidassa aikuisen tiedon kanssa tai jos lapsi kertoo tietoa, jota aikuiset eivät näe merkittävänä, täytyy lapsen silti tulla omassa asiassaan kuulluksi. Lasten osallistumisen tulisi tapahtua ehkäisevästä lastensuojelusta jälkihuoltoon sekä lastensuojelupoliittisten linjausten valmisteluun ja arviointiin, jotta he voisivat osallistua koko lastensuojelun toimintaan ja palveluiden kehittämiseen. (Bardy 2009: 124-125.)

Lastensuojelututkimuksissa on tullut ilmi, että lasten asema on problemaattinen lastensuojelun ammattikäytännöissä. Työprosessit keskittyvät ammattilaisten ja vanhempien välisen yhteistyösuhteen rakentamiseen, jolloin lapset jäävät sivuosaan. Lapset, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita, ovat uhattuina, jos instituutio, jonka tarkoitus on auttaa heitä, ei onnistu vastaamaan lasten osallisuuden sekä suojelun tarpeisiin. Näiden asioiden tiedostaminen on aiheuttanut lastensuojelun käytäntöihin ja keskusteluihin tarpeen lasten huomioimisen merkityksen korostamiselle. Lastensuojelun kehittämishankkeissakin on alettu käyttää enemmän käsitteitä ”lapsilähtöisyys” ja ”lapsikeskeisyys”. (Hurtig 2003: 11 ja Järvinen ym. 2012: 17, 26.)

Näkemyksiä siitä, että lapsi on perhetyön ensisijainen asiakas ja vaatimus lapsen osallisuudesta ovat tuoneet uusia vaatimuksia ja haasteita perhetyöhön. Perhetyöntekijän on hyväksyttävä lapsi tiedon tuottajana, kuulla lapsen tarpeet niin, ettei unohda vanhempien tarpeita, toimia lapsen edun mukaisesti sekä tavoittaa lapsi ja pitää hänet perhetyön keskiössä. Lapsen osallisuus on monisisältöinen ja ristiriitainen asia kaikkine jännitteineen. Mitä tärkeämpi asia lapsen elämään liittyen on kyseessä, sitä enemmän työntekijän on vahvistettava lapsen osallisuutta ja oikeutta omiin mielipiteisiin. Niille täytyy antaa painoarvoa punnittaessa eri ratkaisuja. (Järvinen ym. 2012: 40.) Lapsen virallinen kuuleminen koskee 12 vuotta täyttäneitä. Kuitenkin myös alle 12-vuotiaan lapsen mielipiteiden ja ajatusten esiin tuominen on hänen oikeus ja niitä on kuultava iän ja kehitystason vastaavalla tavalla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

5 Arviointi sosiaalialalla

Arviointi on luotettavaan, systemaattiseen ja empiiriseen aineistoon perustuvaa intervention tai toiminnan arvon määrittelyä sillä perusteella, onko tämä interventio ollut saamassa posi-

tiivista muutosta asiakkaan elämäntilanteessa. Viimekädessä arviointi on aina vaikuttavuuden arviointia, vaikka se ei kohdistuisikaan asiakasmuutokseen. Arvioinnin perusajatuksena on, että siinä selvitetään tai määritellään (1) jonkin intervention, hankkeen tai palvelun (2) arvo (3) systemaattisilla, luotettavilla tai tieteellisillä menetelmillä, ja (4) päätöksenteossa ja toiminnan kehittämisessä tätä tietoa hyödynnetään, jotta kykenisimme edistämään paremmin hyvinvointia yhteiskunnassa. Jos arviointia ei hyödynnetä päätöksenteossa ja kehittämisessä, ei se ole arviointia. (Paasio 2003: 3, 5.)

Arviointi mahdollistaa oman organisaation toimintaprosessien ja -mallien tarkastelun tai se voi nostaa esiin kehittämistarpeita ja ongelmia. Sosiaalihuollon vaikuttavuuden käsitteen jäsentämiseen voi arviointia lisäksi käyttää. Hyvä arviointi kohdistuu ensiksi työn vaikutuksiin ja sisältöön. Työntekijän syyllistäminen ei ole tarkoitus, vaan hänen oppimisen suuntaaminen ja osaamisen vahvistaminen. (Suhonen 2008: 4.) On eettisesti kyseenalaista, että suomalaisissa arvioinneissa keskitytään toimijoiden käsityksiin onnistumisesta ja asiakkaan ääni jää hyvin vähälle huomiolle. Asiakkaan elämästä toiminnassa kuitenkin on kysymys. (Paasio 2003: 24.)

Tämän vuosikymmenen suurin haaste suomalaisessa sosiaalitoimessa on tuottaa osana käytäntöä systemaattisesti luotettavaa tietoa asiakasmuutoksesta. Asiakastietojärjestelmissä ja erilaisissa dokumenteissa voi olla viitteitä asiakasmuutoksesta, mutta sitä ei yleensä voi hyödyntää. Emme siis tiedä asiakasmuutoksesta melkein mitään yksittäisen tapauksen ulkopuolella. Myös tapauskohtainen tieto on pääsääntöisesti epäselvää. Dokumentaatio sosiaalitoimessa kohdistuu pääsääntöisesti asiakkaan elämän tapahtumien narratiiviseen kerrontaan ja täsmälliseen viranomaistoimien kirjaamiseen. (Paasio 2003: 25.)

Sirkka Rousu on tutkinut väitöskirjassaan kuutta organisaatiota heidän tuloksellisuuden arvioinnista lastensuojelussa. Yhdelläkään organisaatioista ei tarkastelun ajankohtana ollut minikäänlaista kirjallista kuvausta heidän organisaation arvioinnista. Arvioinnin käytänteissä oli runsaasti kehityskohteita, jotta annettujen suositusten mukaisiin tavoitteisiin tuloksellisuuden arvioinnissa päästäisiin. Laatutasoa ei ollut yleensä määritelty, joten laadullista ja kertovaa arviointia ei voinut verrata mihinkään laatutasoon. Pääosa tiedosta oli kokemustietoa, jotka työntekijät olivat itse arvioineet. Useat tiedot olivat myös tekemisen kuvaamista, eivätkä tekemisellä saatuja vaikutuksia tai tuloksia. (2007: 204 ja 207.)

Organisaatioissa ei tehty melkein ollenkaan kokoavia arvioita asiakkaista kootuista tiedoista, ei seurattu asiakasprofiilissa tapahtuneita muutoksia (esimerkiksi ikä, syyt asiakkuudelle, perherakenne) tai toteutuneen tuen vaikuttavuutta. Jonkin verran Rousun mukaan seurataan asiakkaiden taustatietoja ja asiakkuuden syitä. Näistä tiedoista ei kuitenkaan tehdä arvioita eikä tietoa analysoida tai muutenkaan hyödynnetä organisaation kokonaisarvioinnissa. (Rousu 2007: 221.) Vaikka väitöskirjassa on tutkittu vain kuutta organisaatiota, niin tuloksista nou-

see, että niitä voi sosiaalialalla yleistää muihinkin organisaatioihin. Sosiaalisen intervention tuloksia ei siis voi arvioida, jos asiakasmuutosta ei tutkita. Asiakasmuutoksella tarkoitan siis sitä, onko jokin interventio saanut aikaan jonkinlaista muutosta asiakkaan elämässä. Organisaatiot eivät saa tutkittua tietoa, eivätkä näin ollen voi kehittää toimintaansa asiakastarpeita lähtöisin. Arviointien päätelmät ovat vain työntekijöiden kokemuksia, vaikka juuri asiakkaiden kokemuksia sosiaalihuollon kehittämisessä pitäisi hyödyntää. Koska lyhyellä ajalla vaikuttavuutta ei voi tutkia, olen rajannut vaikuttavuuden pois opinnäytetyöstäni ja käytän käsitteenä vaikutuksia. Lähestyn perhetyön vaikutuksia asiakkaiden kokemusten kautta.

6 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössäni tutkin Vantaan kaupungin tukiyksikön lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä. Haastattelen perheitä heidän kokemuksistaan perhetyöstä. Saadut tulokset hyödynnetään vaikuttavuusmittarin kehittämisessä syksyllä. Opinnäytetyön tavoitteena on siis tutkia ja tarkastella asiakkaiden kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukiyksikön perhetyöstä Vantaalla.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millaisia odotuksia ja toiveita perheillä oli perhetyöhön?
2. Miten perhe tunsi tulleen kohdatuksi?
3. Miten perhe koki perhetyön auttaneen?

Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikkö on perustettu vuoden 2011 alussa. Toimintayksikkö tuottaa lastensuojelun tukipalveluja. Toiminta-ajatuksena tukiyksiköllä on tuottaa ja kehittää lastensuojelun sosiaalityötä tukevia palveluja niin omana toimintana kuin ostopalvelunakin. Tukiyksikössä työskentelee esimies, kolme vastaavaa ohjaajaa, kaksi sosiaaliohjaajaa, 27 perhetyöntekijää ja yksi sairaanhoitaja. He toimivat kolmessa tiimissä, jotka sijaitsevat Koivukylässä, Myyrmäessä ja Tikkurilassa. Tiimit vastaavat koko Vantaasta. Lastensuojelun tukipalveluja haetaan keskitetysti asiakasohjausryhmä Seisakkeen kautta vain sosiaalityöntekijän tekemällä läheteellä.

7 Tutkimuksen toteutus

7.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Käytän opinnäytetyössäni kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Tutkimusote sisältää monia suuntauksia, tiedonhankinta- ja analyysimenetelmiä ja tapoja tulkita aineistoa ja. Ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä laadullista tutkimusta, koska se on aina omanlainen versio tutkittavasta ilmiöstä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006a.) Laadullista tutkimusta on vaikea

määritellä, koska sille ei ole teoriaa, eikä sillä ole vain sen omaa paradigmaa. Tutkimukselle ei ole täysin omia metodejakaan. Paradigma tarkoittaa perususkomuksia, jotka edustavat tutkijan maailmankuvaa. (Metsämuuronen 2008: 9-10.) Laadullinen tutkimus on karkeimmillaan aineiston ja analyysin ei-numeraalinen kuvaustapa. Usein tutkimusaineisto on ilmiasultaan tekstiä. (Uusitalo 1991: 70.)

Olen tutkimuksessani kiinnostunut Vantaan kaupungin lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksista, johon kvalitatiivinen tutkimusote sopi hyvin, koska se soveltuu erityisen hyvin tutkimukseen, jossa ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa eli perhetyössä mukana olleiden perheiden merkitysrakenteista. Kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu myös silloin hyvin tutkimukseen, kun tutkija haluaa saada tietoa tiettyihin tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista, joita ei kyetä tutkimaan kokeellisesti. (Metsämuuronen 2008: 14.) Asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä ei pysty tutkimaan kokeellisessa tilanteessa, vaan esimerkiksi laadullisesti haastatteleamalla asiakkaita.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja dokumentteihin perustuva tieto. Näitä menetelmiä voidaan käyttää joko rinnakkain, vaihtoehtoisina tai eri tavoin yhdisteltynä riippuen tutkittavasta ongelmasta tai tutkimusresursseista. (Tuomi ja Sarajärvi. 2002: 73.)

7.2 Aineistonkeruu ja haastattelujen toteutus

Opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui haastattelu. Tukiyksikön perhetyöntekijät auttoivat minua löytämään perheitä haastateltavaksi opinnäytetyöhöni. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä tuntui parhaalta vaihtoehdolta saada tietää perheiltä heidän kokemuksistaan perhetyöhön. Tarkoituksenani on välittää kuvaa haastateltavan käsityksistä, ajatuksista, tunteista ja kokemuksista, mikä Hirsjärven ja Hurmeen mukaan on tutkijan tehtävä haastattelua tehdessä (2010: 41).

Haastattelussa ollaan tutkittavan kanssa suorassa vuorovaikutuksessa, mikä luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. On myös mahdollista saada vastausten taustalla olevia motiiveja esiin. Ihmisten ei-kielelliset vihjeet auttavat myös ymmärtämään heidän vastauksiaan ja jopa niiden merkityksiä. (Hirsjärvi ja Hurme 2010:34.) Esimerkiksi keskusteltaessa haastateltavan kanssa arkaluonteisista asioista, eivät he välttämättä heti vastaa kysymykseen sen syvemmin. Ei-kielelliset vihjeet auttavat oivaltamaan tämän ja kysymään täydentäviä kysymyksiä. Jos esimerkiksi huomaisin, että haastateltava näytti siltä, ettei oikein halunnut tai osannut vastata kysymykseen, niin oivalsin kysyä häneltä asiaa toisella tavalla. Täydentävien kysymysten avulla haastateltavat vastasivat alkuperäiseen kysymykseen, kun avasimme aihetta aluksi pehmeämmin.

Haastattelu on joustavaa. Haastattelijan on mahdollista toistaa kysymys, selventää esimerkiksi kysymyksen sanamuotoa ja oikaista väärinkäsityksiä. Tällaista mahdollisuutta ei olisi, jos olisimme päätyneet esimerkiksi lomakekyselyyn. On helpompi ilmaista itseään vapain sanoin kasvotusten, kun kirjoittaa vastaukset paperille tai ympyröidä oikea vaihtoehto. Haastattelussa ei tarvitse olettaa, että vastaajat kykenevät ilmaisemaan itseään juuri tarkoittamallaan tavalla kirjallisesti. Kysymykset voidaan haastattelutilanteessa esittää myös siinä järjestyksessä kuin tutkija katsoo sopivaksi haastattelun etenemisen kannalta. Haastattelun etuna on myös, että haastateltavat harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai aineiston käytöstä tutkimusaineistona, kun haastatteluluvasta on sovittu etukäteen henkilökohtaisesti. Ennen haastattelua haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen. (Tuomi ja Sarajärvi 2009: 72-74.)

Haastattelussa tärkeintä on saada haastateltavalta mahdollisimman paljon tietoa. Jotta haastattelu onnistuisi, olisi suositeltavaa että haastateltavat saisivat tutustua teemoihin tai haastattelun aiheeseen etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 73) Tukiyksikön perhetyöntekijät auttoivat minua etsimään haastateltavia perheitä. He kertoivat perheille haastattelun aiheen etukäteen. En halunnut, että kysymykset annettaisiin heille etukäteen, koska pyrin välttämään liian valmiiksi mietittyjä vastauksia. En siis lähettänyt haastattelulomaketta heille ennakoon, koska halusin heiltä spontaaneja vastauksia kysymyksiin. Haastateltavat kuitenkin tiesivät haastatteluun tullessaan, että mistä teemoista aion heitä haastatella.

Työelämän yhteistyökumppanin kanssa päädyimme opinnäytetyössän puolistrukturoituun teemahaastatteluun. Siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen. Teemahaastattelussa on hyvä pohtia tarkkaa, miten teemat ohjaavat haastattelua. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 43-44 & Tuomi ja Sarajärvi 2002: 76-78.)

Formaaliudessaan teemahaastattelu sijoittuu lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun väliin. Selkeää yhtä määritelmää tästäkään haastattelumuodosta ei kuitenkaan ole. Teemahaastattelu etenee tiettyjen teemojen, ei yksityiskohtaisten kysymysten varassa. Menetelmällä voidaan tutkia kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia ja tunteita, eikä se edellytä, että kaikilla pitäisi olla kokeellisesti aikaansaatu yhteinen kokemus. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ja heidän niille antamat merkitykset ovat keskeisiä ja merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 47-48.)

Käytän opinnäytetyössän puolistrukturoitua teemahaastattelua eli minulla on haastattelussa valmiit kysymykset teemojen alla. Puolistrukturoitu haastattelu sopi opinnäytetyöhöni, koska halusin tietoa juuri tietyistä asioista, enkä halunnut antaa haastateltaville suuria vapauksia

haastattelutilanteissa, joita täysin avoin haastattelu olisi antanut. Päädyin haastattelemaan neljää perhettä sen vuoksi, että jokaisesta perheestä haastattelin aina erikseen yhden vanhemman ja yhden lapsen. Tutkielman tulokset olisivat varmasti olleet yleistettävämpiä ja luotettavampia, jos haastateltavia perheitä olisi ollut enemmän. Päädyimme yhteistyökumppanin ja opinnäytetyön ohjaajani kanssa yhdessä neljään perheeseen eli kahdeksaan haastateltavaan, koska tein opinnäytetyön yksin ja ajallisesti enemmän haastateltavia olisi tehnyt työstä liian suuren yhdelle opiskelijalle.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että niillä henkilöillä, joilta tietoa kerätään, on kokemusta asiasta tai tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Haastateltavien valinnan täytyy siis olla harkittua. (Tuomi ja Sarajärvi 2009: 85-86.) Haastateltavat eivät olleet satunnaisesti valittuja, vaan työntekijät valitsivat heidät tietyillä kriteereillä. Kriteereinä olivat perheen lapsen ikä, perhetyön kesto sekä onko ja milloin perhetyö on päättynyt.

Nauhoitin haastattelut nauhurilla, jolloin pystyin litteroimaan ne sanasta sanaan analysointia varten. Tämä kuuluu teemahaastattelun luonteeseen, koska vain tällä tavalla haastattelu saadaan sujumaan nopeasti ja ilman katkoja. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 92.) Jos olisin haastattelutilanteessa nauhoituksen sijaan käyttänyt kynää ja paperia, ei tilanne haastattelijan ja haastateltavan väliselle vuorovaikutukselle olisi ollut luonteva.

7.3 Analyysimenetelmä

Laadullisista analyysimenetelmistä päädyin sisällönanalyysiin. Menetelmällä etsitään tekstin merkityksiä ja saadaan kerättyä aineisto järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Analyysimuodotona käytin aineistolähtöistä analyysiä. Siinä pyrkimyksenä on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt aineistosta valitaan tutkimuksen tehtävänasettelun ja tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2009: 91 ja 95.) Työssä tutkielman analyysiin tai lopputulokseen ei saanut vaikuttaa edelliset tutkimustulokset perhetyön asiakkaiden kokemuksista.

Kun olin nauhoittanut haastattelut, kuuntelin niitä ja rajasin mielessäni opinnäytetyöni ilmiön, jota tarkastelen. Aineistosta paljastui monia mielenkiintoisia asioita ja näkökulmia, joten oli vaikea keskittyä vain tiettyyn rajattuun näkökulmaan. Tuomi ja Sarajärvi kertovatkin, että laadullisen tutkimuksen aineistosta löytyy useita kiinnostavia asioita. On kuitenkin tärkeä valita tarkka ja rajattu ilmiö ja kertoa siitä kaikki, mitä irti vain saa. (2009: 92.) Huomasin kuunnellussa nauhoituksia, että tekisi mieli esimerkiksi vertailla vanhempien ja lasten vastauksia toisiinsa, koska ne jonkin verran erosivat paikoitellen. Tässä vaiheessa minun täytyi tehdä rajaus, että tutkin sitä, mitä olen alun perin asettanut tutkimusongelmaksi.

Kun aineisto oli tallennettu, purin sen litteroimalla eli puhtaaksikirjoitin sanasta sanaan. Aineiston litteroiminen on tavallisempaa kuin tehdä suoraan päätelmiä tallenteista. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 138.) Koska haastateltavia oli yhteensä kahdeksan kappaletta, ei päätelmien tekeminen suoraan tallenteilta olisi ollut mielekäästä. Litteroin aineiston tietokoneelle. Merkitsin litteroituun tekstiin haastateltavien naurahdukset ja hymähdykset sekä tauot. Näin tekstiä lukiessa pystyn helpommin tulkitsemaan oliko haastateltavan tarkoitus sanoa joku asia vitsillä tai täytyikö jotakin kysymystä harkita erityisen pitkään. Litteroin haastattelut mahdollisimman nopeasti haastattelujen jälkeen, koska silloin haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa. Samalla muistin muun muassa havaintoja, joita nauhalta ei kuule, kuten esimerkiksi haastateltavien katseet ja eleet. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä noin 50 sivua.

Litteroinnin jälkeen tulostin eri perheet erivärisille papereille teemoittelua varten. Teemoittelussa painotetaan, mitä haastateltavat ovat sanoneet mistäkin teemasta. Kyseessä on laadullisen aineiston pilkkominen ja ryhmittely erilaisten aihepiirien mukaan. Tämä mahdollistaa tiettyjen teemojen vertailun ja kuinka ne esiintyvät aineistossa. Kun olin tulostanut eri perheet eri värisille papereille (lapset ja vanhemmat erikseen), niin kirjaimellisesti pilkoin niitä saksilla teemojen ja haastattelun kysymysten mukaan ja ryhmittelin ne omien teemojen alle. Numeroin eri kysymykset ja keräsin saman teeman vastaukset aina teeman alle.

Teemoittelun jälkeen luin tekstejä läpi ja karsin tutkimusongelman kannalta epäolennaiset asiat pois. Monesti haastateltavat vastasivat tietyn kysymyksen alle myös muihin kysymyksiin liittyviä vastauksia, joten minun täytyi siirrellä vastauksia niiden kysymysten alle, johon haastateltavat niissä kohdin vastasivat. Tämä oli osittain haastavaa, koska jotkin vastaukset liittyivät moniin eri kysymyksiin. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan samasta teemasta saattaakin syntyä keskustelua eri vaiheissa haastattelua. Nämä jaksot täytyy vain koota samalle kortille eli minun tapauksessani saman kysymyksen alle paperille. (2010: 142.) Kysymysten numeroinnilla merkitsin, että kyseinen kohta on vastattu toiseen kysymykseen.

Koska haastattelun toteutin teemahaastattelulla, ei minun tarvinnut tekstistä etsiä pelkistettyjä ilmauksia ja niiden kautta luokitella aineistoa. Minulla oli valmiit teemat ja niiden alla kysymykset, joten niistä sain tehtyä alakategoriat ja yläkategoriat aineistolle. Alakategorioiksi muodostuivat haastattelun teemojen alla olevat kysymykset ja yläkategorioiksi teemat. Ryhmittelyvaiheessa huomasin, että jotkin kysymykset olivat samankaltaisia ja niihin ei tullut järkeviä vastauksia, niin yhdistelin kysymyksiä ja tein niistä alakategorian. Esimerkiksi perheen perhetyön avulla muuttunutta elämäntilannetta koskevan kysymyksen yhdistin kysymykseen ”Miten perhetyö vaikutti perheeseen?”. Tämän jälkeen kirjoitin aineiston tulokset raporttiin ja havainnollistamisen vuoksi liitin tekstiin otteita haastatteluista.

7.4 Eettisyys

Kun on keskusteltu tutkimuseettisistä kysymyksistä, on eniten huomiota kiinnitetty tutkittavien suojaan. Tämä on hyvä asia tutkimukseen osallistuvien kannalta. Tutkimuksen eettinen perusta muodostuu ihmisoikeuksista. (Tuomi ja Sarajärvi 2009: 131.) Olen selvittänyt opinnäytetyöni haastatteluun osallistuville vanhemmille ja lapsille, mitkä ovat tutkimukseni tavoitteet ja menetelmät sen toteuttamisessa. Ennen haastattelun alkua kerroin tarkkaan, mitä opinnäytetyössäni tutkin ja miksi sekä millä menetelmillä. Kaikki haastateltavat ymmärsivät täysin kertomani ja tarvittaessa pyysin heitä kysymään tarkentavia kysymyksiä, jos jotkin asiat tai kohdat jäivät epäselviksi.

Työntekijät valikoivat perheet minulle sen mukaan, oliko sillä hetkellä joillakin työntekijöillä asiakasperheitä, joissa oli noin 10-vuotias lapsi ja joilla työskentelyvaihe oli juuri loppunut tai juuri päättymäisillään. Tämän mukaan työntekijät kartoittivat satunnaisesti perheiltä kiinnostusta osallistua opinnäytetyöhöni. Kaikki perheet eivät suostuneet, eikä heitä siihen myöskään alettu houkutella tai pakottaa. Yhden perheen kohdalla he aluksi suostuivat, mutta sitten pariin otteeseen peruuttivat haastatteluajat, jolloin sovimme perheen kanssa, että ajan puutteen vuoksi valitsemme haastateltavaksi toisen perheen.

Kaikki osallistujat suostuivat vapaaehtoisesti haastateltaviksi. Perhetyön työntekijät kysyivät heiltä aina kiinnostusta osallistua tutkielmaan ja ennen haastattelua he vielä allekirjoittivat suostumuslomakkeen (liitteet 3 ja 4) haastatteluun. Suostumuslomakkeessa kerroin, mihin haastateltavat ovat suostumassa, kun he osallistuvat haastatteluun. Alle 15-vuotiaat lapset eivät itse allekirjoittaneet suostumuslomaketta, vaan heidän vanhempansa allekirjoitti sen heidän puolestaan. Yli 15-vuotiaat saivat itse allekirjoittaa lomakkeen. Kerroin heille vielä ääneen haastattelutilanteen alussa, että heillä on täysi oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkielmaan ja keskeyttää osallistumisensa ilman selityksiä ja syitä missä vaiheessa tutkielmaa tahansa. Heillä on myös oikeus kieltää jälkikäteen itseä koskevan aineiston käyttö tutkimusaineistona. En missään vaiheessa tutkimusta ole luovuttanut tai aio luovuttaa haastatteluista tai tutkimuksen muussa vaiheessa saatuja tietoja ulkopuolisille. Käytän tietoja myös vain siihen tarkoitukseen, kun olen ne luvannut kerätä.

Koska opinnäytetyö julkaistaan ja sen voi internetistä lukea kuka vaan, on tärkeimmistä eettisistä seikoista tutkittavien anonymiteetin säilyttäminen. Litteroinnissa ja tulosten analysoinnissa raportissa olen miettinyt tarkkaan, että keitään haastateltavia ei voi tekstistä tunnistaa. Olen raportista poistanut jo litterointivaiheessa tiedot haastateltavien sukupuolesta sekä tarvittaessa iät. Myös kaikki tunnistetiedot olen poistanut, kuten esimerkiksi haastateltavien ja työntekijöiden nimet, tukiyksikön perhetyön tiimin sijainnin sekä haastateltavien asuinpaikan.

Tekstissä ei siis tule ilmi, oliko vastaaja vanhemmuudeltaan äiti tai isä tai oliko lapsi tytär tai poika.

7.5 Reliabiliteetti ja validiteetti

Käsitteet reliabiliteetti ja validiteetti perustuvat ajatukselle, jossa tutkija pääsee käsiksi objektiiviseen totuuteen sekä todellisuuteen. Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan, että siinä on tutkittu sitä, mitä on luvattu. Eli koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on annettu olettaa koskevan. Reliaabelius tarkoittaa, että kun samaa henkilöä tutkitaan kaksi kertaa, saadaan molemmilla kerroilla sama tulos. Tai että kaksi arvioijaa saa saman tuloksen, kun he tutkivat saman ihmisen. Jokainen yksilö tekee omien kokemusten perusteella oman tulkinnan tietystä kohteesta. On siis epätodennäköistä, että kaksi arvioijaa ymmärtäisi kolmannen osapuolen sanoman täysin yhtäläillä, elleivät he pääse yhdessä keskustelemaan luokituksesta. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 185-186 & Tuomi ja Sarajärvi 2009: 136.) Näkisin, että koska teemat haastattelussani olivat sen verran selkeät, vastaisi sama henkilö todennäköisesti samalla lailla myös toiselle haastateltavalle, jos haastattelu sujuu hyvin. Tähän huomauttaisin, että jos haastattelujen välillä on vuosia, on voinut haastateltavan mielipiteet joihinkin asioihin muuttua. Henkilöillä, joita haastattelin, oli perhetyö juuri päättynyt tai päättymäisillään. Minun toteuttamassani haastattelutilanteessa tutkittavilla tapahtumat ja asiat olivat tuoreessa muistissa. Tutkimuksen tarkoitus olikin saada tietoa, miten perheet kokivat perhetyön. Jos haastattelu samoilla teemoilla, samoille henkilöille, toteutettaisiin esimerkiksi kahden vuoden päästä, saattaisi tulokset olla jokseenkin erilaiset.

Perhetyön vaikutuksia voi tutkia lyhyellä ajalla työn päättymisestä, mutta vaikuttavuutta ei. Kahden vuoden päästä henkilöt voivat esimerkiksi kokea avun aivan erilalla ja kokea, että siihen on vaikuttanut muutkin asiat. Perheen tilanne on voinut myös muuttua, mikä voisi vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti muistoihin perhetyöstä. Varsinkin lasten kohdalla tämä tulosten toistettavuus olisi epäluotettavampaa, koska he ovat sen verran nuoria haastattelutilanteessa. Kun he parin vuoden päästä muistelisivat asioita perhetyöstä, voisi heidän käsityksensä ja ymmärryksenä olla aivan erilainen.

Etukäteen tutkielman laadukkuutta voi tavoitella tekemällä hyvä haastattelurunko. On eduksi esimerkiksi pohtia vaihtoehtoisia lisäkysymysten muotoja. Teemahaastattelu ei ole vain pääteemojen kysymistä. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 184.) Tein etukäteen teemojen mukaan haastattelurungon ja niiden alle kysymykset. En siis mennyt vain pääteemojen mukaan, koska kokemattomana haastattelijana näin pienen otannan tutkielmassa en olisi välttämättä osannut kysyä juuri oikeita kysymyksiä.

Ennen haastatteluja kävin haastattelun runkoa läpi moneen otteeseen. Huomasin joitakin huonoja sanamuotoja, joita sitten muokkasin. Haastattelun edetessä huomasin, että esimerkiksi kysymys ”Minkälaista apua perhetyöstä on ollut?”, jonka esitin vanhemmille, osoittautui turhaksi. Edelliset tai seuraavat kysymykset saivat samoja vastauksia kuin yksi laaja ”mitä apua” - kysymys. Päätin jättää sen kysymyksen pois haastattelun rungosta, koska ensimmäiset haastateltavat vanhemmat vastasivat siihen, että tähän he ovat vastanneet aiemmissa kysymyksissä jo ja itsekin huomasin sen olevan turha. Haastatteluiden jälkeen litteroin aineiston mahdollisimman nopeasti, koska se parantaa haastattelun laatua varsinkin, kun itse sekä haastattelin että litteroin (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 185).

Olin kolmannen vuoden työharjoittelussa lastensuojelun tukiyksikössä Vantaalla, johon tein tämän opinnäytetyön. Osa haastatteluista tapahtui sinä aikana, kun harjoitteluni oli käynnissä. Mielestäni tämä vaikutti opinnäytetyön tekoon positiivisesti. Minulla on ollut tietoa lastensuojelusta yleisesti, mutta ei tarkasti perhetyöstä. Mitä kauemmin harjoittelu oli kestänyt, sitä enemmän ymmärsin perhetyöstä ja asiakkaiden kokemuksista. Tämä helpotti selvästi opinnäytetyön ja haastattelujen tekoa.

Haastateltavat perheet valikoituivat ympäri Vantaata, joten kaikkia perheitä en tavannut muuten, kun haastattelun merkeissä. Yhdessä perheessä olin harjoittelun aikana käynyt perhetyöntekijän kanssa tekemässä perhetyötä, joten heidät olin nähnyt ennen haastattelutilanetta. Perheen lasta en ollut nähnyt niin useasti kuin vanhempaa. Ne kerrat, jolloin näin lasta, en ehtinyt hänen kanssa hirveästi jutella, joten en usko, että lapsen haastattelu osoittautui erikseen näkyväksi muiden lasten haastattelujen joukosta. Vanhemman haastattelu taas erottautui muiden vanhempien haastattelusta ajallisesti sekä haastattelun sujuvuuden kannalta. Haastattelu kesti selvästi pidempään kuin muiden vanhempien haastattelut, mutta tuloksiin vaikuttavaa tietoa ei tullut sen enempää kuin muilta vanhemmilta. Haastattelu kesti kauan, koska siinä tuli keskusteltua muistakin asioista, jotka eivät olleet relevantteja opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

8 Tulokset

Seuraavaksi tarkastelen tutkimustuloksia. Teemahaastattelun runko on seuraava molemmissa haastattelurungoissa. Kysymykset lasten haastattelulomakkeessa on muotoiltu eri tavalla heidän ikätason mukaan.

Teemahaastattelun runko koostui seuraavista kolmesta teemasta:

1. Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu
2. Perhetyön toteutus
3. Perhetyön arviointi

Tutkimustulosten yhteyteen olen miellyttävämmän lukijakokemuksen ja havainnollistettavuuden vuoksi lisännyt lyhyitä otteita haastatteluista. Otteet antavat myös suoran kuvan haastatteluiden vastauksista ja näyttävät, että kerrottuja tuloksia ei ole irroitettu asiayhteydestä. Haastattelut kestivät yhteensä noin kaksi tuntia. Vanhempien haastattelut kestivät yhteensä yhden tunnin ja 38 minuuttia ja lasten 28min.

8.1 Perheiden taustatiedot

Haastattelemisiani perheissä oli kaikissa perhetyö loppunut tai juuri loppumassa. Yhdessä perheessä perhetyö oli loppunut viisi kuukautta sitten ja kahdessa perheessä tuoreeltaan samana päivänä tai pari viikkoa sitten. Yhdessä perheessä perhetyö oli loppumaisillaan. Perheissä vanhemmat olivat joko yksinhuoltajia tai lapsesta oli yhteinen huoltajuus. Haastateltavissa perheissä ei ollut yhtään ydinperhettä. Lapsia perheissä oli yhteensä viisi. Lapsien lukumäärään lasken ne lapset, jotka asuivat samassa taloudessa kuin haastateltavat. En laske mukaan esimerkiksi sisarpuolia tai muualla asuvia lapsia. Kaikki lapset olivat kouluikäisiä: nuorin oli 10-vuotias ja vanhin 15-vuotias. Vanhemmat, joita haastattelin, olivat sekä äitejä että isiä. Lapset olivat sekä tyttöjä, että poikia. Perheissä kolmessa tapauksessa sattui käymään vain yksi perhetyöntekijä ja vain yhdessä perheessä kävi kaksi perhetyöntekijää.

8.2 Vanhempien haastattelu

Tarkoituksena minulla oli saada haastateltavilta esiin heidän mielipiteitä ja kokemuksia. Haastateltavat usein käsittävät haastattelutilanteen niin, että heidän pitäisi tietää tarkasti asioita (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 96). Pidin varmaankin itselleni selvänä alusta asti, että haen haastatteluilla vanhempien mielipiteitä, koska en ymmärtänyt korostaa tätä haastattelujen alussa. Monessa kohtaa vanhemmat vastasivat ”en tiedä” ja olivat hämillään. Kun ymmärsin selvittää kysymyksiä tai kysyä täydentäviä kysymyksiä, he sitten kuitenkin vastasivat pitkästikin. Huomasin myös, että haastattelun alussa heti kysytty ”Minkälainen perheenne tilanne oli, kun perhetyötä haettiin/aloitettiin” - kysymys tuntui liian arkaluontoiselta joistakin vanhemmista, koska olin haastattelijana kuitenkin aivan tuntematon heille. Haastattelun loppupuolella vanhemmat nimittäin jo vastasivat arkaluontoisiin kysymyksiin jo paljon laajemmin. Haastattelut etenivät melko luontevasti ja kaikki haastateltavat olivat tyytyväisen oloisia kysymyksiin ja niiden asetteluun haastattelun loputtua.

8.2.1 Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu

Kolme vanhemmista teki itse aloitteen perhetyön aloittamisesta. Kaksi heistä haki itse apua alusta asti ja yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa päätyivät perhetyön tukimuotoon. Yksi heistä

teki aloitteen perhetyön aloituksesta, kun sosiaalityöntekijä oli käynyt tapaamassa perhettä. Yhdestä vanhemmasta oli tehty monta lastensuojeluilmoitusta, minkä takia perheessä päädyttiin aloittamaan perhetyö. Kun perhetyö tauon jälkeen kyseisessä perheessä aloitettiin uudelleen, otti vanhempi itse yhteyttä sosiaalityöntekijään ja pyysi, että perhetyö aloitettaisiin uudestaan. Kahdesta vanhemmasta oli siis tehty yksi tai useampi lastensuojeluilmoitus, jonka jälkeen oli päädytty perhetyön aloitukseen. Kaksi vanhempaa hakivat itse apua sosiaalitoimesta.

”Se oli semmonen neuvottelutilanne. Että siin oli vähän niinku kumpiki aloitteen tekijänä, että...”

[Haastattelija: Oliko se niinku sosiaalityöntekijä?]

”No itseasias mä olin niinku ihan alkuun ite yhteydes lastensuojeluun. -- Ja sieltä ehdotettiin tai kerrottiin vaihtoehtoja, mitä on ja sitte päädyttiin...”
(V2)

”Mm, lastensuojelu.”

[Haastattelija: Oliko joku tehnyt lastensuojeluilmoituksen vai haitko sä itte sinne, soitit apua vai?]

”Mm mun mielest se meni niin, et must tehtiin tai meistä tehtiin monta niinku lastensuojeluilmoitusta silloin. Joo.” (V3)

Kaksi vanhemmista kertoi perhetyön aloituksen liittyvän vanhempien eroon. Toisella vanhemmista ero oli täysin syynä perhetyön aloitukseen ja toisella vanhemmalla syynä oli huoli eron jälkeen etävanhemman lapsen hoidon ja kasvatuksen laiminlyönnistä. Ensimmäiselle vanhemmista tapahtui katastrofaalinen ero, jonka vuoksi vanhempi soitti kriisikeskukseen ja he etsivät päivystävän työntekijän kanssa yhdessä muun muassa paikkaa turvataloista. Tämän perusteella päivystävä työntekijä teki lastensuojeluilmoituksen. Sosiaalityöntekijä kävi kotikäynnillä tapaamassa lasta ja vanhempaa ja oli lopettamassa asiakkuuden, mutta edellisenä päivänä vanhempi oli saanut keskivaikean masennusdiagnoosin, joten vanhempi halusi jatkaa asiakkuutta ja aloittaa perhetyön. Toinen erovanhempi kertoi, että oli varannut ajan perheneuvolaan sovitteluun, mutta etävanhempi ei saapunut paikalle. Vanhempi oli huolissaan etävanhemman lapsen hoidon ja kasvatuksen laiminlyönnistä, jonka vuoksi vanhempi otti yhteyttä sosiaalitoimeen. Huolen aiheena oli myös etävanhemman huumeiden käyttö.

Kahdella vanhemmalla aloituksen syynä oli oma vanhemmuus. Toinen vanhempi kertoi, että koko hänen tilanteensa oli hyvin sekaisin. Hän ei tiennyt, kuinka toimia ja tarvitsi ulkopuolista apua, että pääsee takaisin normaaliin päiväjärjestykseen. Toinen vanhempi kertoi, että hänen tilanteensa oli todella kriisiytynyt. Vanhemmalla oli mielenterveysongelmia ja muut näkivät huolen hänen omasta jaksamisestaan. Hän oli juuri eronnut ja jäänyt lasten kanssa yksin.

Vanhemmalle todettiin vaikea masennus, eikä hän kyennyt käydä yksin läpi asioita ja taistella.

” -- meillä tuli avoero. Ja sitte se oli semmonen vähä katastrofaalinen se ero. Ja mä soittelin öö... turviksii myöten kaikkee päivystävän kriisikeskustyöntekijän kanssa ja näin, ni ne teki lastensuojeluilmoituksen sit niinku sen perusteella. Ja sitte mä kävin silloin tapaamas sitä lastensuojelun työntekijää ja sitte tulikohan hän kotiin tapaa *lapsen* ja hän ois ollu sillä kerralla valmis niinku lopettamaan sen. Mutta sitte mul oli just tyyliin edellisen päivän mä olin käyny lääkärissä ja sain keskivaikean masennus-diagnoosin ja halusit sit niinku, että jatketaan.” (V1)

”No mul oli mielenterveysongelmii. -- Ja sit oli se, että niinku miten mä jaksan sitte. -- ku siin oli viel se, että mulle todettiin niinku vaikee masennus ja kaikki, ni muutenki niinku itekseen siin on tosi vaikeeta sen masennuksen kans niinku taistella ja sit saatikka sitte käydä kaikki niinku muut asiat siin läpi, ni...” (V3)

Yksi vanhemmista halusi perhetyöltä tukea ja apua hänen ja lapsen aktivointiin. Hän kertoi, että oli tärkeintä, kun perhetyöntekijä tuli ja vei heidät pois kotoa, koska he voisivat kuulla olla kotona neljän seinän sisällä pitkiä aikoja. Vanhempi halusi arkeen sujuvuutta ja rytmiä. Yksi vanhemmista halusi keskusteluapua ja neuvoja arkiasioihin ja kuinka saada jo tiedossa olevat perusasiat käytäntöön. Yksi vanhemmista halusi ohjausta ja tukea kasvatus-työhön ja omaan jaksamiseen. Yksi vanhemmista halusi, että perhetyöntekijät käyvät tapaa-massa lasta ja sitä, että vanhempi pystyi puhumaan aikuisille ihmisille tilanteestaan. Hän tarvitsi neuvoja ja tukea heidän tilanteeseensa.

”No kylhän se aika paljon oli sitä, että sitä kuuntelijaa ja... myös sitä jaksamista sitte niinku vanhempana niinku *lasta* kohden, että tota. Vähä niinku apuja sen kans ku... oli aika tavallinen kriisityö. Välit *lapsen* kanssa, että. Ja koulu meni huonosti, että tota. Nii sitä ohjausta justiin niinku, tukee niinku siihe kasvatustyöhön. Myös niinku omaan jaksamiseen.” (V2)

” No keskusteluapuu ja sitte tavallaan, öö semmost.. Mm sellast mitä se nyt on niinku nytkin ollu koko ajan. Et tavallaan vähän semmost niinkun neuvoja arkiasioihin ja semmost. Ku mä en oo koskaan niinku ollu ihan yksin. Mä oon aina ollu parisuhteessa, ni oli se vähä niinku sillai. Koko ajan ne perusasiat on kuitenkin ollu tiedossa ja tavallaan, mut sit se et miten mä saan ne niinku käytäntöön sit ihan.” (V3)

Kaikki vanhemmat kertoivat tienneensä, mitä tavoitteita perhetyölle asetettiin. Kolme vanhemmista kertoi, että tavoitteet määriteltiin ja käytiin läpi yhdessä. Yksi vanhempi lisäsi vielä, että häneltä kysyttiin koko ajan, minkälaista apua ja tukea hän koki tarvitsevan. Yksi vanhempi kertoi, että tavoitteita ei määritelty yhdessä, vaan perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä olivat määrittäneet ne jo valmiiksi. Hänelle kuitenkin jäi tunne ja kokemus, että hän sai vaikuttaa niihin.

”Kyl mä koen, et mä sain vaikuttaa niihin. Et kyl mun... totatota... kyl ne tais tulla aika taval niin, et ne sanottiin mulle. Mut kyl mulle jäi niinku semmonen tunne siitä, että mä oon pystyny vaikuttaa siihen myös ite.” (V2)

”Mun mielestä kyl mietittiin ne yhdessä. Ja sitte niinku se, että tavallaan mulki kysyttiin koko aja niinku se, et mimmost apuu ja tukee mä koen tarvitsevani ja... Mikä ois niinku mulle sellanen hyvä ja... Näin.” (V3)

Kaikki vanhemmat vastasivat, että heidän toiveensa kuultiin ja huomioitiin perhetyön suunnittelussa hyvin. Yksi vanhemmista kertoi olevansa tyytyväinen. Yksi vanhemmista kertoi, että heidän toiveiden pohjalta perhetyössä ruvettiin toimimaan. Yksi vanhempi kertoi, ettei usko, että perhetyötä olisi aloitettu, jos hän ei olisi ollut suostuvainen. Suunnittelu kuitenkin oli lähinnä sanelupolitiikkaa, että hänelle vain kerrottiin tapaamistiheys.

”Todellaki... öö... Niitten pohjalta niinku mun mielestä alettiin toimimaan sitte... Kyllä kuultiin hyvin.” (V1)

”Joo kuultiin joo, et ihan oon tyytyväinen.” (V4)

8.2.2 Perhetyön toteutus

Kun vanhemmilta kysyttiin, miten he ymmärtävät perhetyön tai mitä se heidän mielestään tarkoittaa, sanoivat kolme vanhemmista, että kysymys on vaikea. He eivät mielestään osanneet suoraan kertoa. Pyysin heitä kertomaan omin sanoin. Kaikki he vastasivat omin sanoin, että perhetyössä autetaan perheitä, jotka tarvitsevat apua. Perhetyö on tukea perheiden ongelmiin ja arjen sujumiseen. Yksi vanhempi lisäsi, että se on perheiden puolelta vapaaehtoista. Yksi vanhemmista vastasi lisäksi, että hänelle perhetyöntekijä oli oman vanhemman ”korkivike”. Hänellä ei ole ollut kunnollisia vanhempia, joilta voisi pyytää apua, joten perhetyöntekijä oli hänelle aikuinen tuki. Perhetyöntekijä loi hänelle turvallisuudentunnetta.

”*huokaisee* Noniin onpas sitten helppoja kysymyksiä... Tota, öö... Autetaan perheitä, jotka tarttee apua, ni sit ne saa ulkopuolista apuu, minkä avulla pysyy mahdollisimman normaalisti toimimaan.” (V2)

”No mä koen sen niin sillai tavallaan... Ku öö mul ei ollu niinku vanhempia semmosia kunnollisia, ni tavallaan... Mm *perhetyöntekijä* on mulle vähän semmonen, mulle semmonen niinku aikuinen tuki, mitä mul ei itellä ollu. Et semmosen... Emmä sit tiä kokeeks muut perhetyön sillä tavalla, mut mä koen sen sellasena niinku tukena ja just niinku neuvonantajana ja semmosena. Et jos ois vaikka niinku kunnollinen äiti, ni yleensä sille vois sit niinku, et joo, et jeesatko ja autatko. Mutkun ei oo sellasta.” (V3)

Vanhempia pyydettiin kuvailemaan perhetyön käyntien sisältöä eli perhetyön toimintaa. Kaksi vanhemmista kertoi, että he tekivät vain toiminnallisia asioita. He kävivät esimerkiksi keilmaamassa, golffaamassa ja kaupassa. Toinen vanhemmista kertoi, että lapsi ahdistui pelkästä keskustelusta perhetyöntekijöiden kanssa, jolloin he sopivat työntekijöiden kanssa, että asioita käydään läpi sitten toiminnan kautta. Yksi vanhemmista kertoi, että heillä oli lähinnä vain keskusteluja, joissa he kävivät kahvin äärellä läpi muun muassa, että miten on mennyt ja mitä toivottaisiin, että tulisi tapahtumaan ennen seuraavaa tapaamista. Mitään ei konkreettisesti tehty. Yksi vanhemmista kertoi, että he tekivät toiminnallisia asioita, mutta myös keskustelivat paljon.

”No lähinnä se oli keskusteluja.. Et miten on menny ja miten on voitu ja.. Et ei niinku konkreettisesti sillee taval mitää tehty, et.. Tai juotiin kahvii ja puhuttiin. Käytiin läpi niitä asioita, miten on menny ja.. Mitä toivottais, et niinku tapahtuis sit.. Ennen seuraavaa tapaamista, et tota...” (V2)

” -- Ja sit ne tapas mua yksin ja *lasta* yksin ja yhdessä meitä. Sit me tehtiin toiminnallisii juttuja. Käytii golffaamassa ja keilailemassa ja seinäkiipeilemässä ja sit ne käviköhän ne leffassa ja... Sit me käytiin syömässä ja... Eli... -- Et tavallaan *lapsi* vähä ahdistu siitä tämmösest keskusteluhommasta, ni sitte me sovittii, et se on toiminnan kautta *lapsen* kans...” (V4)

Kysyttäessä vanhemmilta heidän mielestään onnistuneesta tapaamisesta perhetyöntekijöiden kanssa, vastasivat kaksi vanhempaa toiminnalliset kerrat. Toinen heistä kertoi, että yksi toiminnallinen kerta, kun he olivat seinäkiipeilemässä, oli onnistunein kerta. Hän täsmensi, että silloin kaikilla oli mukavaa ja tapaamisen jälkeen jäi onnistunut tunne, että työssä päästiin eteenpäin. Toinen vanhemmista kertoi, että yleisesti erikoiset toiminnalliset jutut olivat on-

nistuneimpia. Vanhempi kertoi, että hän on pitkään elänyt minimirahoilla, joten heistä oli luksusta päästä esimerkiksi hohtokeilaamaan.

Kaksi vanhemmista vastasi, että kaikki kerrat olivat onnistuneita. Toinen heistä kuvaili, että perhetyöntekijä on mahtava ihminen ja että kaikista tapaamisista jäi aina hyvä maku. Kotikäyntien jälkeen vanhempi ja lapsi kävivät läpi tapaamisia ja he miettivät yhdessä, kuinka hyvin ne menivät. Toinen vanhempi kuvasi yhden kerran nousevan mieleen kaikista kerroista. Vanhempi oli silloin todella huonossa kunnossa ja yksin. Hän ei ollut päässyt edes suihkuun asti. Perhetyöntekijä oli tullut kotikäynnille ja pistänyt vanhemman suihkuun ja tämän jälkeen siivonneet kodin yhdessä.

”Kyllä mä näkisin, et kaikki oli onnistuneita. -- Et mun mielest niinku *perhetyöntekijä* on niinku siitä mahtava tyyppi just, et niinku et se ottaa vastaan, mut se antaaki myös palautetta. Et... Mun mielest ne oli kaikki iha onnistuneita, et niinku niist jäi niinku iha hyvä maku aina, et.. niit puitii sitte kotipiirissä viel sen jälkeenki taas, et täähä meni hyvin.” (V2)

” Mm.. Tota *ähh*. Ehkä se, et ku me oltii seinäkiipeilemässä, ni sillon kaikil oli tosi kivaa ja ja pystyttiin kumminki puhumaan niist asioista ja.. Tai mun mielest se oli hyvä, et ku *lapsella* oli hyvä mieli ja mulla oli hyvä mieli niitten tapaamisen jälkeen. Ja semmone onnistunu tunne, että et...”

[Haastattelija: Päästiin eteenpäin?]

”Nii, nii.” (V4)

Kysyttäessä epäonnistuneesta tapaamisesta perhetyöntekijöiden kanssa, vastasivat kolme vanhempaa, että semmoisia kertoja ei heidän mielestään ollut. Yksi heistä arvioi syyksi, että kun hän oli itse hakeutunut asiakkaaksi, niin ei tuntenut pakkoa perhetyöhön. Hän totesi myös, että päihdeongelmasta toipuvana hän päätti ottaa kaiken avun irti, mitä vain saa. Yksi heistä kertoi, ettei muista, että olisi ollut epäonnistuneita kertoja. Hän lisäsi, että täytyy kuitenkin myöntää, että alussa hän oli sekaisin myös ajatustensa kanssa. Vanhemmalle ei kuitenkaan ollut jäänyt sellaista tunnetta, että jokin kerta olisi epäonnistunut tai häntä olisi jäänyt ärsyttämään jonkin tapaamisen jälkeen. Yksi heistä kertoi vain sen, että epäonnistuneita kertoja ei ollut.

”No meil ei onneks ollu sellasia. -- Et se.. Suurin osa varmaan on niinku sitä,että.. Koska ku itse hakeutu tavallaan asiakkaas, ni ei oo ollu sellasta pakkoa tai et mä en koe, et ois mitään niinku että.. Vapaaehtosuuden perusteella on menty ja.”

[Haastattelija: Nii.. Ku joillain on se, että jos ette suostu, ni tulee huostaanotto.]

”Joo, joo. Et, ku ties ettei oo just.. sellasta tavallaan vaaraakaan edes olemassa, et.. Mä oon ollu aiemmin aina systeemivastainen ja mulle oli hirvee niinku, semmonen myönnitys hypätä sit sinne. Mut et mä päihdeongelmasta toivun tässä samalla, ni mä totesin, et mä otan kaiken avun irti, mitä mä vaan saa. Et kädet pystyyn ja sit sitä apuu alko tulee suurin piirtein ovista ja ikkunoista.” (V1)

Yksi vanhemmista kertoi, että hän koki tapaamiset alussa epäonnistuneiksi, koska hänestä tuntui, ettei saanut sitä apua, mitä halusi. Vanhempi oli huolissaan ja paniikissa perheen tilanteesta ja hänestä tuntui, että asiat vain junnasivat paikoillaan.

Kaikki vanhemmat vastasivat, että heidän mielestään perhetyö on yleisesti ottaen mennyt hyvin. Yksi vanhemmista kertoi, että on kokenut perhetyöstä olevan hyötyä. Yksi vanhemmista kuvaili, että kun tutustuu perhetyöntekijöiden ja oppii tietämään, niin on helpompaa. Nyt sitten, kun tuntuu, että on kunnolla tutustunut työntekijään, niin perhetyö loppuu. Kaksi vanhempaa eivät sen tarkemmin eritelleet vastaustaan.

”Mun mielest hyvin, et sitku saa... Vähä tutustuu toiseen ja sillain oppii tietämään, ni on helpompaa. Et tutusteluun menee oma aikansa. Et nyt sillei, tavallaan just ku on kunnol tutustunu, ni sit se loppuki. Et se oli ihan sillein melkeen tippa linssissä, et no onpas nyt sääli.” (V1)

”No mun mielest hyvin. Et kyl mä oon kokenu, et siit on ollu hyöty --” (V4)

8.2.3 Perhetyön arviointi

Kaikkien vanhempien mielestä perhetyölle asetetut tavoitteet toteutuivat. Kaksi vanhemmista vastasi, että ei ole mitään tavoitteita, jotka eivät olisi toteutuneet. Lähtökohta, josta lähdettiin perhetyössä liikkeelle, saavutettiin. Yksi vanhemmista lisäsi, ettei usko, että perhetyö olisi edes lopetettu, jos tavoitteita ei olisi saavutettu. Yksi vanhempi kertoi, että kaikki tavoitteet toteutuivat, mutta esimerkiksi, jos huomattiin, kun perhetyö oli kestänyt puoli vuotta ja asetettuja tavoitteita ei ollut saavutettu, niin perhetyötä sitten jatkettiin. Syynä hänen mielestään olivat perheen elämäntilanne ja muuttuvat ulkopuoliset tilanteet, eivätkä perhetyöntekijöiden ammattitaidottomuus tai omalta osalta vähäinen yrittäminen. Yksi vanhempi vastasi, että alkuperäiset tavoitteet, joiden vuoksi perhetyö aloitettiin, eivät toteutuneet. Se ei kuitenkaan johtunut perhetyöstä, vaan vanhempien huonoista väleistä.

” Ja totta kai niinku on, voi olla.. Tavallaan sillee, et on niinkun, et sitku on tehny niinku semmonen suunnitelma, et perhetyö jatkuu tyyliin vaik niinku puol vuotta, ja sit on ne tavoitteet,niinku et pitäs tavallaan olla valmista. Ja sit ollaan, et okei, et tarvitaanki niinku lisääikaa. Ni sit tietysti sillain, et ollaanki niinku. Et ei olla ihan vielä. Et ollaan tyyliin saatu vaik puolet niinkun.. - mutta ei oo kyl jääny mitenkää, et ei oltas päästy niinku sinne mihin on niinku pyritty.”

[Haastattelija: Mitä sä arvelet, et ois syynä siihen -- että ei niinku toteudukaan?]

”Mm.. No varmaan elämäntilanteet muuttuu paljon. Nurkan takaa tulee niinku yllätyksii. Sillai niinku, et ei tavallaan osaa niinkun odottaa sellasta. Et ei se niinkun, ei oo, ei ne hidasteet ja semmoset ei johdu niinku siitä etteikö se perhetyön puolelt niinku tavallaan, et sitä niinku.. Se ei niinku toimis. Ei se niinku mitään semmosta taikka et mä en yrittäs omalta osaltani. -- Siis, et tulee vaan semmosii niinkun elämän tavallaan semmosii tilanteita, et ne vaan niinku sit tavallaan on hidastanu sitä.” (V3)

Kysyttäessä vanhemmilta heidän odotuksiaan ja toiveitaan perhetyöhön, vastasivat kaksi vanhempaa, ettei heillä ollut lainkaan odotuksia tai toiveita perhetyöhön. Toinen heistä kertoi, ettei alun perin tiennyt perhetyöstä mitään, niin ei osannut myöskään odottaa tai toivoa mitään. Hän ajatteli vain, että perhetyöntekijät tulevat varmaan ”hengaillemaan” perheen kotiin. Toinen heistä vastasi vain, ettei ollut odotuksia tai toiveita perhetyöhön.

”Mut emmä kyl osannu sillon, ku mä en tienny itekkää niinku perhetyöst sillo alun perin mitää, ni emmä oikee osannu odottaa mitään. Et olihan se vähän jännää sillee.. Niinku mä aattelin, et mitäköhän, kun on ollu vaan tavallaan lastensuojelun työntekijöist niinkun ja tällee niinku kokekemust, et mä aattelin, et okei nyt ne vaa niinku tulee hengaille tänne meille. Et mitä hittoo.” (V3)

Yksi vanhemmista vastasi, että hänellä oli suuret odotukset ja toiveet perhetyölle. Hän oli aiemmin itse hoitanut perheenjäsenensä asioita ja nyt hänestä tuntui, ettei heidän asioitaan hoideta, niinkuin he tarvitsisivat. Työntekijät eivät ymmärtäneet perheen ongelmien suuruutta. Yksi vanhemmista ei vastannut kysymykseen. Haastattelutilanteen edetessä molemmat sekä minä että vanhempi luulimme, että hän oli vastannut kysymykseen jo aiemmissa vastauksissa, mutta ei sitten ollutkaan.

” Öö mul oli varmaa aluks aika suuret toiveet ja sitku ne ei tavallaan.. Tai mä jotenki koin sen, et ku mä oon jo *perheenjäsenen* asioita joutunu täs hoitaa puoltoist vuotta. Ottanu yhteyttä joka paikkaan, nii nii sit tavallaan. Mm, mä koin, et mä en saa sitä apuu, mitä mä silloin tarttin. Et et nää perhetyöntekijätkään ei ihan öö ymmärtäny, että ne on isoja ne ongelmat, mitä meil oli.”
(V4)

Vanhemmilta kysyttiin, että onko perhetyö vastannut heidän odotuksiaan ja mihin he ovat tyytyväisiä sekä mihin eivät. Kaksi vanhemmista vastasi, että heillä ei ollut odotuksia, koska eivät tienneet, mitä perhetyö on. Toinen heistä vastasi, että on tyytyväinen kaikkeen perhetyössä, eikä keksi mitään, mihin ei olisi tyytyväinen. Hän mainitsi leikiten, että siihen ei ole tyytyväinen, kun perhetyö loppuu. Toinen heistä vastasi, että on tyytyväinen siihen, että tällaista tukea tarjotaan. Perhetyöstä tyytyväinen hän on, että sai ulkopuolista apua omaan ahdinkoon, eikä avusta tarvinnut maksaa mitään. Hän ei vastannut mitään, mihin ei olisi tyytyväinen.

Yksi vanhemmista vastasi, että perhetyö ylitti hänen odotuksensa. Hän kertoi, ettei ollut tyytymätön mihinkään, mutta mainitsi, että häntä jäi mietityttämään, kun alkupalaverissa oli kaksi perhetyöntekijää, mutta toista työntekijää niistä hän ei enää nähnyt aloituspalaverin jälkeen. Vanhempi kertoi, että on tyytyväinen perhetyöhön kokonaisuutena, koska he saivat lapsen kanssa juuri haluamaansa arjesta poikkeavaa toimintaa. Yksi vanhemmista vastasi, että alussa perhetyö ei vastannut odotuksia, mutta alun jälkeen kyllä. Hän on tyytyväinen lopputilanteeseen, mikä heidän perheellä nyt on. Vanhempi kokee saaneensa perhetyöltä paljon, eikä voi sanoa tällä hetkellä, että olisi tyytymätön johonkin. Alussa oli tyytymätön perhetyöhön, mutta hän kokee, että se johtui alun tutustumisvaiheesta, kun eivät perhetyöntekijöiden kanssa vielä tunteneet toisiaan.

”Mm, on ne nyt vastannu, et jos mult oltas kysytty joulukuussa, ni mä oisin vastannu erilailla, mut et... Kyl ne on. Eli just tavallaan se, on selkeytyny se meiän perheen tilanne. Ja justiin se, että et ku mä sanoin äskenki, et mä en tiedä onko *lapsi* niinku ite hoksannu kans tän oman vastuun ja muun. Vai onks se myös... mä luulen, et tää perhetyö oikeesti on vaikuttanu. Tai nää työntekijät kyllä.”

[Haastattelija: Mihin olette tyytyväisiä ja mihin ette?]

”Hmm siis tyytyväinen mä oon varmaan tähän lopputilanteeseen, et mikä meil on nytte, et toisaalt mä olisin ehkä halunnu jatkaaki, mutta... *lapsi* ei haluu enää jatkaa. Ja sit ne katto... Tätähän ei voi ikuisuuksiin jatkaa kai. Ja kyl mä koen, et mä oon saanu tosi paljon.”

[Haastattelija: Mihin ette ole tyytyväinen perhetyössä?]

"Emmä voi sanoo täl hetkel mitään, et en olis... Et sillon alussa just, ku oli niitä, et ei oikee.. Mut se voi olla sitäki, ku ei ne tuntenu meitä ja me ei tunnettu oikeen niitä." (V4)

Vanhemmilta kysyttiin, kuinka perhetyö vaikutti heidän perheeseen ja miten perheen elämäntilanne muuttui perhetyön avulla. Kaikki vanhemmat vastasivat, että välit lapsen kanssa paraniivat. Yksi vanhemmista lisäsi, että he eivät ikinä olleet huonoissa väleissä lapsen kanssa, mutta nykyään on silti vielä helpompi olla yhdessä. Kaksi vanhempaa kertoivat, että he keskustelevat lapsen kanssa enemmän kuin ennen ja pyrkivät tekemään asioita yhdessä. Nykyään eletään yhteistä arkea. Yksi vanhempi lisäsi, että vuorovaikutussuhde hänen ja lapsen välillä on nykyään parempi.

"...No tuli *lapsen* kans tuli tota.. kyl se parempaan suuntaan meni. Niinku.. Enempi keskusteltiin ja.. Tai keskustellaan nykyään enempi ja.. Pyritään tekee jotain aina kimpassa ja. Et kyl sit niinku..."

[Haastattelija: Vaikutti ihan kokonaisvaltasesti koko siihen arkeen ja teidän väliseen suhteeseen ja?]

"Vaikutti vaikutti -- " (V2)

Yksi vanhemmista kertoi, että heistä tuli aivan tavallinen perhe. Perhetyön avulla heidän perhe "normalisoitui" ja heille tuli yhteinen arki. Ennen jokainen meni oman aikataulun mukaan, eikä kukaan tiennyt mistään mitään. Jokainen eli omaa elämäänsä. Nykyään heillä on yhteinen arki. Yksi vanhemmista kertoi, että he ovat nykyään lapsen kanssa aktiivisempia yhdessä ja he jopa ostivat koiran perheeseen aktivoimaan heitä.

"No kyllä me aktivoituttiin. Hommattiin jopa koiraki aktivoimaan meitä *naurahdus*" (V1)

Kolme vanhemmista kertoi, että heidän mielestään ei ollut mitään, mikä ei olisi perhetyön avulla muuttunut perheessä. Yksi vanhemmista kertoi, että vanhemman ja pojan tilanteessa tapahtui muutosta, mutta toisen vanhemman kasvatustilat eivät muuttuneet mitenkään. Toinen vanhempi ei ollut edes halukas jatkamaan perhetyötä, jolloin tilannetta ei voitu yrittää enää parantaa.

Vanhemmilta kysyttiin, että mikä heidän mielestään tuki muutosta perheen elämäntilanteeseen. Yksi vanhemmista vastasi, että perhetyöntekijöiden konkreettinen paikasta toiseen vieminen tuki muutosta. Yksi vanhemmista kertoi, että perhetyöntekijän ajatukset siitä, miten tulisi edetä eri tilanteissa, tuki muutosta. Ne olivat yksinkertaisia asioita, joita vanhempi ei itse vain oivaltanut. Perhetyöntekijän apu tuki lapsen ajatusta, että vanhemman kanssa voi

jutella asioista. Yksi vanhemmista vastasi, että se, kun perhetyötä oli alussa monta kertaa viikossa ja tapaamiskerrat kestivät tunteja kerralla. Sitten, kun perheen tilanne alkoi parantua, niin tapaamistiheyttä vähennettiin. Perhetyöntekijän apu ja suuri läsnäolo aina silloin, kun tarvitsi, oli tukena muutoksessa. Yksi vanhemmista ei ollut vastannut tähän kysymykseen, vaan pelkästään, että miten perheen tilanne muuttui ja mikä ei muuttunut.

” Mm, no kyl mä oon sitä mieltä, et kyl se perhetyö oli niinku suuren tuken siin. Et, ku mieltii, et *perhetyöntekijä* niinkun aluks sillon, ku se tilanne oli tosi kriisiytyyny meillä ja mulla, niin alkuuhan *perhetyöntekijä* kävi meillä niin kolmen päivän viikos. Ja se oli kerralla niinku kolme neljä tuntii. Ja sitte, ku rupes pikkuhiljaa menee niinku paremmin ja paremmin, ni sit niit käyntejä niinkun, ne lyheni ja se kävi harvemmin ja... Tavallaan sillee, et mitä enemmän mun omat siivet niinku kanto, ni sit se tavallaan potki mua niinku tonne maailmalle. Sillai, niinku... Ja sitku se huomasi, et mä osaanki lentää, ni sit se oli niinku okei mä lähen menee täst. No ei.. *nauraa*” (V3)

Kun kysyttiin vanhemmilta, miten perhetyö vaikutti heihin itseensä, vastasi kolme vanhempaa, että he ovat vanhempina muuttuneet. Yksi kertoi, että pystyy ratkaisemaan lapsen kanssa ongelmia paremmin ja on vanhempana aktiivisempi. Yksi kertoi, että pärjää lapsen kanssa nykyään paremmin. Yksi vanhemmista on ymmärtänyt, ettei ole huono vanhempi ja että on kasvattanut pojan hyvin. Hän on vanhempana rauhallisempi ja luottaa omaan osaamiseen enemmän. Hän osaa myös katsoa asioita nyt laajemmasta näkökulmasta ja näkee ne selkeämmin.

Vanhemmat kuvailivat myös omaan psyykeeseen ja tekemiseen liittyviä asioita. Kaksi vanhempaa kertoi, että heidän itsetuntonsa on noussut perhetyön avulla. Toinen heistä kertoi myös, että hän jaksaa tehdä nykyään enemmän kaikkea. Toinen lisäsi, että hän on nykyään positiivisempi ja hänen mielensä on virkeämpi. Hän on ruvennut harrastamaan liikuntaa, eikä enää makoile kotona sohvalla ja juo kaljaa. Yksi vanhemmista kertoi, että hän tuntee, että pärjää itsensä kanssa paremmin ja osaa olla nykyään yksin ilman seurustelukumppania.

”Kyll mul on nykypäivänä niinku vähän skarppaus on päällä --”

[Haastattelija: Muutuiks sä niinku vaikka luonteelta jotenki, et olit sä tosi sulkeutunu aikasemmin ja.. Vai oliks jotain tämmöst muutosta, mitä sä huomasit?]

”En mä mitenkää sulkeutunu ollu, mutta niinku.. -- Kyyl semmost niinku positiivisuutta tuli enempi ja... -- Etten mä nyhjää enää vaa siellä sohvalla ja vedä kaljaa.”

[Haastattelija: Et onks sul jotenki itsetunto enemmän noussu tehä asioita vai?]

”Mä oon aika itseriittone ollu kyl aina *naurua* Mutta tota.. Et olihan se niinku vähä alhaalla... Masentunu mieli ja tämmöstä näin, ni.. Mut kyl se sielt on niinku virkistyny.” (V2)

Vanhemmilta kysyttiin, miten he näkevät, että perhetyö on vaikuttanut lapseen. Kolme vanhemmista kertoi, että lapsi on nykyään avoimempi ja juttelee asioista enemmän. Lapsi uskallettaa puhua myös vaikeimmista ja hankalimmista asioista. Yksi vanhemmista kuvaili vielä syvemmin, että lapsi tulee ”kyhnäämään” nykyään viereen ja haluaa kertoa omista asioistaan vanhemmalle. Lapsi luottaa vanhempaan enemmän ja kaipaa vanhempaa mukaan lapsen asioihin. Yksi vanhemmista kertoi, että lapsi käy nykyään koulussa ja hoitaa sen niin kuin pitää ja arvosanat ovat nousseet. Yksi vanhemmista kertoi, että hänen mielestä lapselle on tullut tunne, että vanhempi välittää ja yrittää saada heidän asiat kuntoon. Ennen lapsi vain syytti vanhempaa perheen tilanteesta, mutta nyt ymmärtää tapahtumien kulun ja syyt.

”No avoimemmaks. Se juttelee mun kanssa ja.. Ei se nyt vieläkkä suostu mun kaa mihinkää menee. Ihme, et se tänne lähti, mut *naurua* Niinku... Kai se on iha normaali... Mut niinku, kyl se o ruvennu juttelee ja.. Se jää niinku koulusta just tulee, saattaa jäädä siihe alas juttelee.. Kertoo päivän tapahtumat ja.. Ennen se vaa painu sinne ylös huoneeseen, mut ei se mikää ihme ollukkaa, jos toinen on siin päissä pe***** koko ajan, ni kuka sitä jaksaa kattoo?” (V2)

Kysyttäessä vanhemmilta, minkälaisiin asioihin he olisivat toivoneet enemmän apua tai tukea, vastasivat kolme vanhempaa, ettei tiedä tai osaa sanoa. Yksi heistä selvensi, ettei osaa ajatella asiaa toiselta kantilta. Perhe sai apua juuri siihen tilanteeseen, mihin tarvitsi. Yksi heistä kertoi, että hänen mielestään perhetyö on niin kaiken kattava, että kaikkiin ongelmiin sai apua. Yksi heistä lisäsi, että ehkä kuitenkin hän olisi toivonut, että hänen ja toisen vanhemman välit olisivat parantuneet, mutta sille ei kuitenkaan voitu mitään. Tällä hetkellä hän ei siis olisi toivonut mihinkään enempää apua tai tukea. Yksi vanhemmista vastasi vitsaillen, että sellaiseen utopistiseen asiaan, kun että hänen ei tarvitsisi miettiä ruokakaupassa, mitä hän sieltä ostaa.

”Mm emmä oikeen osaa sanoo, koska toi semmonen kuitenkin niinku tavallaan perhetyö on niin kaiken kattavaa. Et kuitenki se niinkun, et jos vaikka on niinkun.. Ku mulla oli tavallaan ongelmia, ni mä sain siihen perhetyöltä tukee siihen mun jaksamiseen. Sitte on ollu mun ja *lapsen* vuorovaikutus. Siin on ollu ong... Mä oon saanu siihenki niinku tukia ja apuja. Nyt on *lapsella* ollu nää ongelmat. Siihen on tullu niinku tukee ja apuu. Neuvoja ja kaikennäkösiä tämmösiä. Et tavallaan.. Jaa-a. Emmä mä en osaa nyt sanoo, koska oli tavallaan mikä tahansa, ni.. Ongelma tai asia tai mikä vaan, ni: perhetyö.” (V3)

Vanhemmilta kysyttiin, mikä heidän mielestään on tärkeintä perhetyössä. Yksi vanhemmista vastasi, että yleisesti tuen saaminen. Vanhempi pystyi juttelemaan, mitä hän halusi ja perhetyöntekijät kuuntelivat ja yrittivät tehdä parhaansa auttaakseen. Työntekijöiden täytyy olla aidosti mukana ja välittää. Yksi vanhemmista vastasi, että semmoinen, kun perhetyöntekijät konkreettisesti potkivat tekemään, vaikka perheellä olisi ollut kuinka huono päivä tahansa. Työntekijät eivät saa olla silloin vain hissukseen ja hyssytellä, että katsotaan sitten ensi viikolla. Yksi vanhemmista vastasi, että tärkeintä on työntekijän asenne hommaan ja että hän tekee työn vähän niinkuin kaverina. Yksi vanhemmista vastasi vain lyhyesti ja ytimekkäästi, että luottamus.

”..Mm siis se semmoinen tuen saaminen. Tai mulle ainaki tuli semmone tunne, et että mm.. Mä voin jutella niiden kans ihan mitä mä haluan ja ja sit ne kuuntelee ja yrittää kumminki tehdä parhaansa, mitä ne pystyy.”

[Haastattelija: Eli semmone, että kuunneellaan ja ollaan aidosti siin mukana siin hommassa?]

”Joo joo ja välitetään.” (V4)

Kaikki vanhemmat vastasivat, että perhetyöntekijät kohtelivat heitä hyvin ja he tulivat hyvin kohdatuksi. Vanhemmista ei tuntunut, että perhetyöntekijät olisivat pitäneet itseään ylempänä verrattuna perheenjäseniin. Yksi vanhemmista lisäsi, että perhetyöntekijä ei väheksynyt häntä, eikä hän kokenut, että olisi kurjempi osapuoli. Kaksi vanhemmista kertoi, että perhetyöntekijä kunnioitti heitä ja otti heidän mielipiteet huomioon. Yksi vanhemmista vastasi, että työntekijä kohtasi hänet ennakkoluulottomasti, ymmärtävästi sekä avoimin silmin. Yksi vanhemmista kertoi, että perhetyöntekijällä oli hyvä huumorintaju ja hänen kanssaan oli helppo keskustella. Yksi vanhemmista kertoi, että heidän kemiansa kohtasivat.

”No ihan normaalisti tav.. niinku tavallist ihmist, mikä oli mun mielest aika jännä, koska mä olin hullu. *nauraa*. -- *Perhetyöntekijäs* on hirveen hienoo se, että sil on hiton hyvä huumorintaju *nauraa*. Vaikka se onki se työ kuitenkin, mikä on hienoa, ni sitte niinku pitääkin olla niin... *Perhetyöntekijän* kans on hyvä, mä tykkään siitä, niinku niist pitkistä semmosista niinku keskusteluist sen kans. Me voidaan niinkun.. Käydä oikeen niinku huolella jotain, oikein niinku pohtia silleen, et oikeesti niinku aivot särkyy tiätkö tai särkee niinku sen jälkeen. Ku oikeesti käydään jotain asiaa läpi. Mut sit sil on myöski semmoinen, se ymmärtää niinkun.. Mun nää tämmöset ihmeelliset, mitä moni ihmi.. ei välttämät iha sillai viranomainen välttämättä ihan heti tajua.” (V3)

8.3 Lasten haastattelu

Haastattelussa on tärkeä muistaa, että lapsi ei välttämättä tunne käsitteitä. Aikuiselle tutulta tuntuvat käsitteet on usein laitettava lapselle selkeämpään muotoon. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 128.) Otin tämän huomioon haastattelulomaketta tehdessä ja haastattelutilanteessa. Jos lapsi näytti siltä, että hän ei ymmärtänyt kysymystä tai jotakin käsitettä, niin selvensin sen hänelle esimerkiksi selittämällä käsitteen toisin.

Huomasin, että haastattelutilanteessa piti olla todella sensitiivinen lasta kohtaan, koska jos lapsi ei ymmärtänyt jotain kysymystä tai käsitettä, hän saattoi nolostua, eikä enää uskaltanut vastata kysymykseen tämän jälkeen kunnolla. Lapsi saattoi esimerkiksi vastata ”en tiedä”, jos hän ei ymmärtänyt. Oli tärkeä huomata tämä ja kysyä täydentäviä kysymyksiä, jolloin sain selville, oliko lapsi vain hämillään vai eikö hän oikeasti tiennyt.

Nuorten haastattelussa täytyi huomioida, että länsimaissa he eivät välttämättä pidä heidän asioiden utelusta. Jotta haastattelu onnistuisi, täytyisi nuoret saada motivoitua vastaamaan. Nuoret saattavat olla myös erityisen herkkiä sille, että haastattelu edustaa esimerkiksi vanhempia tai instituutiota. Heille pitää saada välitettyä tunne, että heistä tai heidän mielipiteistään ollaan aidosti kiinnostuneita. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 132.) Pysin myös tekemään haastattelut niin, että vanhemmat eivät kuule sitä. Nuorimman lapsen kohdalla vanhempi oli läsnä, mutta muiden lasten ja nuorten kanssa olin lapsen kanssa kahdestaan. Tämä auttoi mielestäni siten, että lapsen tai nuoren ei tarvinnut vastatessaan kysymyksiin ikään kuin haakea hyväksyvää katsetta vanhemmalta.

8.3.1 Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu

Kysyttäessä lapsilta määritelmää perhetyölle, ei yksikään heistä vastannut osaavansa kertoa tarkalleen. Kaksi lapsista vastasi, että perhetyö tarkoittaa yleisesti ottaen heidän perheensä auttamista. Yksi lapsista vastasi, että perhetyöntekijä on käynyt heillä ja tehnyt asioita hänen kanssaan. Yksi lapsista vastasi, ettei osaa selittää.

”Öö.. Enn tarkkaan ottaen.”

[Haastattelija: Et osaat sä niinku vaikka omin sanoin kertoa, mitä se perhetyö vois olla?]

”Öö niinku ainaki meillä se oli silleen, et auttas meit.. Mennää ulos äitin kaa ja tehtäs jotain.” (L1)

”Mm.. Kyl mä.. jonkun verran tiiän.”

[Haastattelija: Osaat sä yhtään selittää, mitä se perhetyö vois olla?]

"Emmä osaa." (L2)

Kysyttäessä lapsilta syytä perhetyön aloitukselle heidän perheissään, vastasi yksi lapsi, että ei muista. Kolme lapsista kertoi syyn olevan heidän vanhemmissaan ja kaksi heistä kolmesta lisäsivät syyn olleen myös heissä itsessään. Yksi heistä kolmesta kertoi, että perhetyö aloitettiin hänen vanhemmansa masennuksen ja alkoholinkäytön takia. Yksi lapsista kertoi, että toisen vanhemman mukaan hänen eronneiden vanhempiansa riitely oli syynä perhetyön aloitukselle. Hän lisäsi, että syynä oli myös oma koulunkäynti. Yksi lapsista kertoi, että aluksi syynä oli hänen vanhempansa, mutta ei selventänyt syytä tarkemmin. Hän jatkoi, että perhetyö aloitettiin uudestaan varmaan hänen takia.

"No sen *vanhemman* masennuksen ja alkoholin käytön takia." (L1)

"No *vanhempi* on sanonu, et sen takii, koska sil ja *toisella vanhemmalla* oli jotain riittoi. Ja koulu on menny huonommin." (L4)

Yksi lapsista kertoi, että tavoitteena perhetyölle oli hänen koulunkäynnin paraneminen. Kaksi lapsista kertoi, että tavoitteet liittyivät myös heidän vanhempiinsa: tavoitteena heillä molemmilla oli tehdä asioita yhdessä vanhemman kanssa ja toisella lapsella vanhemman alkoholinkäytön oli tarkoitus vähentyä. Yksi lapsista kertoi, että tavoitteena oli saada kodin arkirytmi taas kunnolliseksi.

"Et me päästäs ulos liikkumaan." (L1)

"Öö meil oli kai, että mä olisin enemmän öö *vanhemman* kaa ja sitte kai, että sen alkoholinkäyttö vähenis." (L2)

"No, et mul menee koulu paremmin ja *vanhempi* sillee ainaki yrittää, et mul on kaikki numerot nousee ainaki niinku yhel tai kahel numerol." (L4)

Lapsilta kysyttiin, kuinka heidän mielestään perhetyöntekijät ottivat lasten mielipiteet ja toiveet huomioon, kun perhetyölle asetettiin tavoitteita. Yksi lapsista kertoi, että hänen mielipiteet ja toiveet otettiin aika hyvin huomioon. Yksi lapsista kertoi, ettei hänellä ollut toiveita. Kaksi lapsista kertoi, että eivät muista otettiinko heidän toiveet tai mielipiteet huomioon ja toinen heistä ei muista, että oliko hänellä edes mitään toiveita.

"Noo... Mun mielest aika hyvin." (L1)

[Haastattelij: Oliko sul jotain mielipiteitä niihin silloin?]

"Mm, emmä muista. Eipä kai." (L3)

Kysyttäessä ottivatko perhetyöntekijät heidän mielipiteet ja toiveet huomioon perhetyön suunnittelussa, kaksi lasta vastasi, että otettiin huomioon. Yksi lapsista vastasi, ettei muista toivoiko mitään. Yksi lapsi vastasi kysymykseen, että otettiin hänen toiveensa ja mielipiteensä huomioon perhetyön toteutuksessa, minkä huomasin vasta litterointi vaiheessa. Kysymykseen vastasi siis neljästä lapsesta kolme.

"Öö no... siis ne otettiin huomioon." (L2)

"Emmä muista toivoinks mä mitään." (L3)

8.3.2 Perhetyön toteutus

Lapsilta kysyttiin perhetyön sisällöstä eli mitä perhetyöntekijän käyntien aikana tapahtui. Yksi lapsi vastasi, että he kävivät tekemässä suurimmaksi osaksi toiminnallisia asioita, kuten esimerkiksi megazonessa ja keilaamassa. Muutaman kerran työntekijät kävivät juttelemassa perhetyön jatkosta. Yksi lapsi kertoi, että yhden kerran he juttelivat työntekijöiden kanssa ja muut kerrat tekivät toiminnallisia asioita, joita oli esimerkiksi seinäkiipeily, syömässä käynti ja golffaaminen. Yksi lapsi kertoi, että tasapuolisesti toiminnallista ja keskustelua työntekijän kanssa. Yksi lapsi kertoi, että he eivät tehneet toiminnallisia asioita koskaan, vaan aina keskittyivät keskustelemiseen.

"Ai mitä me tehtii *perhetyöntekijän* kaa? No me juteltiin, me käytiin leffassa... ja kaikkee tämmöstä. Me tehtiin sen kaa kaikkee... ku mukavaa. Ja näi ja, juteltii paljo näist perheen asioista, kouluasioist. Ja sitte muutenki ei koko aja niitä, vaa iha muutenki vaa kuulumisii ja..." (L 2)

"Juteltiin..."

[Haastattelija: -- Juttelitteks te aina vai kävitteks te välillä jossain vaikka kahvilla tai...?]

"Ei mun mielest olla käyty missään." (L3)

Tuloksista ilmeni, että riippuen lapsesta ja hänen luonteenpiirteistään vaihteli, oliko toiminnallista tekemistä enemmän vai vähemmän kuin pelkkää keskustelua. "Pelkällä keskustelulla" en tarkoita puhua siitä alentavasti, vaan tarkoitan sillä, että perhetyöntekijä ja lapsi eivät käyneet kodin ulkopuolella tekemässä toiminnallisia asioita. Yksi vanhempi toi esiin sitä, että esimerkiksi hänen lapselle ei sopinut kasvotusten keskustelu, vaan lapsi kaipasi toiminnallista

tekemistä, että kykeni avautumaan ja puhumaan työntekijälle. Lapset eivät välttämättä itse huomaa, että toiminnallisen ohessa keskustellaan samoja asioita työntekijöiden kanssa kuin juteltaisiin vaan kasvotusten. Mikä sopii kullekin lapselle, riippuu monesta asiasta, kuten esimerkiksi luonteenpiirteistä ja iästä.

Lapsilta kysyttiin, että minkälainen tapaaminen perhetyöntekijöiden kanssa oli sellainen, että heillä oli mukavaa eli kokemus onnistuneesta tapaamisesta. Kaksi lasta vastasi, että toiminnallinen tapaaminen perhetyöntekijöiden kanssa oli heidän mielestään onnistunut. Toiminnallisilla kerroilla käytiin megazonessa ja seinäkiipeilemässä. Yksi lapsi vastasi, että hänen mielestään perhetyöntekijän kanssa oli aina mukavaa riippumatta siitä, mitä tapaamisella tehtiin. Yksi lapsi vastasi, ettei muista enää ja että ei varmaankaan ollut mitään tapaamista, jossa hän olisi tapaamisen jälkeen ollut todella iloinen.

"No... no mul oli aina mukavaa *perhetyöntekijän* kaa." (L2)

"Emmä muista enää.

[Haastattelija: -- onks sul jääny yhtään mieleen semmosta, että kun *perhetyöntekijä* lähti, ni sitte, jos te keskustelitte jostain tai jotain, et sul oli tosi semmonen ilonen olo?]

"Emmä muista enää, ei vissiin ollu mitään kai." (L3)

Kysyttäessä lapsilta epäonnistuneesta tapaamisesta perhetyöntekijöiden kanssa, vastasi kolme lasta, että heidän mielestään ei ollut yhtään epäonnistunutta kertaa perhetyöntekijöiden kanssa. Yksi lapsista vastasi, että sellainen kerta, jolloin vain puhuttiin, oli hänen mielestään epäonnistunut. Lapsi kertoi, että ei tykännyt vain puhua perhetyöntekijän kanssa.

"Mm... Noo ehkä semmone... Tai seku puhuttiin." (L1)

[Haastattelija: -- Semmone epäonnistunu kerta? Muistatko jotain semmosta?]

"En..."

[Haastattelija: Joo-o. Oliko semmosii ollenkaa?]

"Ei, siis mun mielest ei ainakaa ollu mitää semmosii." (L3)

Lasten vastauksista huomasi, että jos lapsi ei pitänyt pelkästä keskustelusta perhetyöntekijän kanssa, vastasi hän sen epäonnistuneeksi tapaamiseksi. Onnistuneeksi tapaamiseksi hän sitten vastasi jonkun toiminnallisen kerran perhetyöntekijän/perhetyöntekijöiden kanssa. Iän mukaan vanhemmat lapset eivät niinkään välittäneet, olivatko tapaamiset toiminnallisia vai pelkkää keskustelua. Mitä nuorempi haastateltava oli, sitä enemmän vaikutti perhetyön käynnin sisältö, toiminnallisuus vai keskustelu, kokemukseen onnistuneesta ja epäonnistuneesta

kerrasta. Nuoremmat lapset tarvitsivat enemmän toiminnallista tekemistä perhetyöntekijöiden kanssa.

Lapsilta kysyttiin, että otettiin heidän mielipiteet ja toiveet huomioon perhetyön toteutuksessa. Kaksi lasta vastasivat, ettei heillä ollut mielipiteitä tai toiveita perhetyön sisältöön. Yksi lapsi vastasi, että otettiin huomioon. Hän sai melkein joka kerta valita, mitä he tekevät perhetyöntekijöiden seuraavilla tapaamisilla. Yksi lapsi ei ymmärtänyt kysymystä, joten vastaus oli epäselvä. Huomasin tämän vasta litteroidessa, joten vastausta ei voi ottaa mukaan analysointiin.

”Ei mul tullu semmosii...”

[Haastattelija: Okei, eli sit se meni koko ajan hyvin...?]

”Mjoo.” (L2)

”Ni otettiin huomioon, joo. -- Mä oon melkeen joka kerta saanu valita.” (L4)

Lapsilta kysyttiin, kuinka heidän mielestään tapaamiset perhetyöntekijöiden kanssa sujuivat yleisesti ottaen. Kaikki lapset vastasivat tapaamisten sujuneen ihan hyvin.

”Eli...?”

[Haastattelija: -- ni yleisesti ottaen ne kaikki tapaamiset, minkälainen fiilis sul jäi niistä?]

”Hyvä.” (L2)

”Kyl ne aika hyvin meni.” (L4)

8.3.3 Perhetyön arviointi

Kaikki lapset kertoivat, että perhetyölle asetetut tavoitteet toteutuivat heidän mielestään ainakin osittain. Kolme lasta vastasi, että tavoitteet ovat toteutuneet. Yksi lapsista vastasi, että häneen kohdistunut tavoite koulunkäynnin suhteen on toteutunut, mutta vanhempien osalta tavoite ei täysin toteutunut. Muutosta parempaan kuitenkin lapsen mielestä tapahtui.

”Mjoo.”

[Haastattelija: Miks ne toteutu sun mielestä?]

”No me päästiin liikkumaan ja käymään ulkona.”

[Haastattelija: Miten se sitte vaikutti, ku te pääsitte ulos?]

”No et me saatiin jotain tekemistä, ettei vaa löhöillä sisällä.” (L1)

"No on mul mennä koulu paljon paremmin..."

[Haastattelija: Oliko sul jotain muita tavoitteita sun isän ja äitin...]

"On niil pikkusen välit parantunu."

[Haastattelija: Onko jotain semmosia tavoitteita, et ne ei toteutunu?]

"Ei ne missää hirveen hyväis väleis oo." (L4)

Lapsilta kysyttiin perhetyön vaikutuksista perheeseen. Kaksi lasta vastasi, että perheiden tilanteet ovat vähän muuttuneet. Kaksi lasta vastasi, että perheen tilanne on muuttunut aika paljon perhetyön avulla ja parempaan suuntaan. Kaksi lapsista kertoi, että nykyään heillä on paremmat välit vanhemman/vanhempien kanssa. Yksi kuvaili, että luottamusta on tullut enemmän hänen ja vanhempien välille. Kaksi lasta kuvaili, että he puhuvat enemmän vanhempiensa kanssa. Kaksi lasta kertoi tekevänsä enemmän asioita yhdessä vanhempiensa kanssa. Kolme lasta oli ainoat lapset perheessä, joten vain yksi lapsi kertoi, että sisarusten välinen suhde ei ole muuttunut miksikään.

[Haastattelija: -- onko perheesi tilanne sun mielest muuttunu tän perhetyön avulla ja miten se on muuttunu?]

"No on se vähän sillee, et me ollaa käyty enemmän ulkona."

[Haastattelija: -- Miten nyt, ku se (perhetyö) loppu, ni aattelet sä, että jatkuu samallalaila, että se oli nii hyvin onnistunu se...]

"No kyl mun mielestä." (L1)

"-- on muuttunu aika paljon niinku hyvään suuntaan."

[Haastattelija: Joo, onko sul jotain esimerkkejä vaik, et miten teidän perhe toimii nykyään eri tavalla, ku ennen?]

"No ei oo nii paljoo sellast tai... Nykyään minä ja *vanhempi* puhutaan paljon enemmän niinku. Et ainaki on tullu puhevälit takas." (L3)

Kysyttäessä perhetyön vaikutusta heihin itseensä, vastasi kaksi lasta, että koulunkäynti on parantunut. Toinen heistä kertoi myös, ettei tee enää pahuuksia. Yksi lapsi kertoi, että hän oli ennen sulkeutuneempi kuin nykyään ja että hän on muuttunut avoimemmaksi. Yksi lapsista kertoi käyvänsä enemmän ulkona kuin ennen perhetyötä.

"Miten mä muutuin..."

[Haastattelija: Jos mieltii ihan sitä alkutilannetta, ku perhetyö alotettiin ni... sitku lopetettiin, ni miten sä sen matkan aikana muutuit?]

"Öö... koulu parani. Sen mä muistan. Ja... *naurahdus*" (L2)

"No, emmä enää tee semmosii... pahuuksii tai semmosii --."

[Haastattelija: Joo ja koulu on muuttunu?]

Lapsi nyökkää (L4)

Lapsilta kysyttiin myös perhetyön vaikutusta heidän vanhempiinsa. Kaikkien haastateltavien taloudessa asui vain toinen vanhemmista. Lapset keskittyivät vastauksissaan lähinnä vain samassa talossa asuvaan vanhempaansa. Yksi lapsi kertoi, että hänen vanhempansa käy enemmän ulkona nykyään. Yksi lapsi kuvaili, että hänen eronneilla vanhemmilla on nykyään paremmat välit verrattuna perhetyön aloituksen aikaan. Yksi lapsi kertoi, ettei hänen vanhempansa käytä enää alkoholia ja hän on rennompi kuin ennen. Yksi lapsi kertoi, että vanhempi ei enää huuda niin paljon esimerkiksi pienistä asioista. Kaksi lapsista kuvaili siis vanhemman psyykkistä olemusta, yksi lapsi sosiaalista tekemistä ja yksi vanhempiensa sosiaalisia välejä.

"Se vaikutti siihen... No... No niiden tavoitteiden mukaisesti siis vaikutti, että ei ollu enää niinku alkoholii niinku... en nähny ainakaa ite ees niinku yhtää. Kyl se sitä käytti ja näin, mutta siis niinku ei sillee häiritsevästi. Ei se mua kyl ikinä häirinnykään. Mutta nyt sitä ei siis niinku huomannu oikeestaan." [Haastattelija: Muuttuks se käytös jotenki?]

"Kyl siit tuli aika paljon sillee rennompi." (L2)

"... Emmä tiiä siis aika... paljon."

[Haastattelija: Minkälainen se vaikka oli sillon iha aluks?]

"Semmone aika väsyny ja semmone."

[Haastattelija: Minkälainen se on nykyää?]

"Semmonen, no... ei se hirveen pirteekää nytte oo, mut se ei enää huuda nii paljoo tai sillee pienist asioista." (L3)

Kaikki lapset kuvailivat, että perhetyöntekijät kohtelivat heitä hyvin. Kolme lasta kuvaili, että heidän toiveet ja mielipiteet otettiin huomioon. Kaksi lasta kertoi, että työntekijät kuuntelivat heitä. Kaksi lasta kuvaili perhetyöntekijöitä heidän luonteenpiirteidensä mukaan ystävällisiksi ja mukaviksi.

"Miten se kohteli mua... No, siis hyvin. Se kuunteli aina, jos mul oli jotain sanottavaa. Öö... Sit se otti kaikki nää mun mielipiteet huomioon ja... Ja sitte se ei niinku... Ei se niinku alkanu siin mitää huutamaa, jos mä sanoin jotain."

naurahdus Tai jotain tämmöst, sit se... niinku kuunteli ja sitte... Näin." (L2)

”Hyvin.” [Haastattelija: Osaat sä niinku selittää, et minkä takii se tai miten se kohteli sua hyvin? Mistä sä sen huomasiit?] ”Otti mun... tai ainaki toiveet niinku huomioon ja... Oli ystävällinen.” (L4)

Lopuksi lapsilta kysyttiin, mikä heidän mielestään oli parasta perhetyössä. Kaksi lasta kuvailivat parhaaksi asiaksi toiminnallisen tekemisen eri paikoissa. Yksi lapsi kuvaili, että oli kiva, kun perheen tilanne muuttui paremmaksi. Yksi lapsi kuvaili, että perhetyöntekijän kanssa parasta oli juttelu, koska hänen kanssaan pystyi puhumaan vapaasti.

”No se varmaa, ku päästii käymää eri paikoissa.” (L1)

” - Ei ainakaa tapaamiset. *naurahdus* Mä en jaksanu niit, mä kyllästyin...”

[Haastattelija: -- Mikä siin oli parhainta *perhetyöntekijän* kanssa työskentelyssä?]

”Öö... *pitkä tauko* Hmm... Emmä tiiä. Pysty puhuu tosi vapaasti. Mukavaa puhuu näist kaikist...” (L2)

9 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tuloksiin on saattanut vaikuttaa se, että osassa perhetyö oli loppunut ja osassa ei. Ne haastateltavat, joilla perhetyö oli jo loppunut, ovat saaneet perhetyön päätökseen ja näin ollen he ehkä helpommin kertovat rakentavaa palautetta perhetyöstä ja työntekijöistä. Ne haastateltavat, joilla perhetyö ei ollut loppunut, eivät taas välttämättä osaa vielä ajatella palautteen antoa niin tarkasti, koska se ei heillä ollut vielä täysin ajankohtaista. Toisaalta taas ne perheet, joilla perhetyö on päättynyt jonkin aikaa sitten, eivät välttämättä muista kaikkea olennaista palautteenannon kannalta. He ovat ehkä jo prosessoineet perhetyön loppumisen ja osaavat suhtautua siihen jo erilailla.

Yhtenä tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä oli selvittää, millaisia odotuksia ja toiveita perheillä oli perhetyöhön. Tuloksista käy ilmi, että suurella osalla ei ollut toiveita tai odotuksia perhetyölle. Haastateltavat kertoivat, että he eivät tieneet ennestään perhetyöstä, joten eivät myöskään osanneet odottaa tai toivoa mitään. Esimerkiksi yksi vanhempi ajatteli, että perhetyöntekijät tulevat hänen kotiin istuskelemaan ja tarkkailemaan, ja että hänen täytyisi ikään kuin siinä tilanteessa leikkiä hyvää vanhempaa. Yksi vanhempi tiesi perhetyöstä aiemmin ja hänellä oli suuret odotukset perhetyöhön. Suurten odotusten vuoksi hän joutui kuitenkin pettymään, koska työntekijät eivät ymmärtäneet aluksi perheen ongelmien suuruutta. Tulokset antavat olettaa, että perhetyö ei ole kovin selkeästi informoitu avohuollon tukitoimi, koska ihmiset eivät tiedä, mitä se tarkoittaa.

Tämä tuli myös ilmi, kun haastattelussa pyydettiin vanhempia ja lapsi määrittämään perhetyön käsite eli mitä perhetyö heidän mielestään tarkoittaa. Lapsista kukaan ei osannut kertoa selvästi, mitä perhetyö on. Kaksi lasta osasi kertoa vain, että perhetyössä autetaan heitä eli lähinnä kuvasivat perhetyön sisältöä. Vanhemmista kolme vastasivat, että kysymys on heidän mielestään vaikea. He vastasivat lasten kanssa yhtälailla, että perhetyössä autetaan perheitä ja tuetaan niitä niiden ongelmissa.

Toisena tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössäni oli, miten perhe tunsu tulleeensa kohdatuksi. Vanhempien haastattelujen tuloksista selvisi, että perhetyöntekijät kohtaavat ja kohtelevat asiakkaitaan hyvin. He eivät aseta itseään ylemmälle kuin asiakas on, vaan pitävät asiakkaita ”oman elämänsä asiantuntijoina” eli siis uskovat, että perheet tietävät parhaiten omat asiansa. Työntekijät kohtaavat asiakkaat ymmärtävästi ja ennakkoluulottomasti, oli asiakkaan tilanne minkäläinen hyvänsä. He myös ottavat asiakkaiden mielipiteet huomioon. Myllärniemen mukaan asiakkaan onnistunut auttaminen ei tapahdu ainoastaan auttamalla hänen ongelmisensa, vaan ihmisten kohtaamisella. Kohtaaminen on onnistunut, jos yksilö on kokenut tulleeensa kuulluksi. (Myllärniemi 2007: 24.) Perhetyöntekijät ovat tulosten mukaan siis onnistuneet kohtaamisessa. Asiakkaat tunsivat haastattelujen mukaan tulleeensa kuulluksi ja kohdatuksi monella tapaa. Ei ole itsestään selvyyttä, että sosiaalisella työntekijät pitävät asiakkaita oman elämänsä asiantuntijoina ja kohtaavat heidät tasavertaisina.

Myös kaikki lapset kuvailivat, että työntekijät kohtelivat heitä hyvin. Tulosten mukaan työntekijät ottivat lasten toiveet ja mielipiteet huomioon sekä kuuntelivat heitä. Kaksi lasta myös kuvaili työntekijöitä mukaviksi ja ystävällisiksi. Myös lapset tulevat siis kuulluksi ja kohdatuksi. Mattilan mukaan oli kohdattavana lapsi tai aikuinen, on kohtaamisessa suurilta osin samat seikat: kunnioittaminen, luotettavuus, arvostaminen ja huolenpito (Mattila 2011: 18). Kaikki Mattilan mainitsevat seikat nousivat tuloksissa esiin, paitsi huolenpito. Huolenpidosta ei ollut puhetta missään vaiheessa haastattelua.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli, miten perhe koki perhetyön auttaneen. Haastatteluissa vanhemmat ja lapset erittelivät kysymystä miettimällä, miten perhetyö on vaikuttanut perheeseen, itseän ja vanhempiin/lapseen. Haastatteluista ilmeni, että vanhempien sekä lasten mielestä perheen tilanne on muuttunut perhetyön avulla paremmaksi. Vanhempien haastatteluista selvisi, että välit lapsen kanssa paranivat ja perheiden tilanne muuttui ns. ”normaaliksi” perheeksi. Lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutussuhde parantui ja he kykenevät nykyään keskustelemaan asioista paremmin kuin ennen.

Vanhempien mukaan muutosta tuki perhetyöntekijöiden ajatukset ja neuvot siitä, kuinka tilanteissa voisi toimia. Perhetyöntekijät eivät kuitenkaan tuputtaneet neuvojaan vanhemmille,

vaan antoivat vaihtoehtoja ja miettivät yhdessä vanhempien kanssa toimintamahdollisuuksia. Tämä tukee ajatusta perheiden oman elämän asiantuntijuuden tukemisesta ja asiakkaiden voimaannuttamisesta. Kuten edellä olen maininnut, niin vuorovaikutusta asiakastyössä voi tarkastella näkökulmasta, kuinka hyvin tuemme asiakkaan subjektiivista. Tehdessä asiakastyötä työntekijän on pohdittava, että parantaako aktivointityö asiakkaan motivaatiota uusien toimintatapojen opetteluun. (Mönkkönen 2007: 142.)

Myös perhetyön tapaamistiheys ja tapaamisten kesto vaikuttivat muutoksen aikaansaantiin. Aina puhutaan lastensuojelussa resursseista ja työntekijöiden vähyydestä. Tuloksista ilmeni, että perhetyöntekijät suhteuttivat asiakastapaamisiin käytettävän ajan perheiden tilanteiden ja tarpeen mukaan. Jos perheet tarvitsivat intensiivistä tukea, niin työntekijät järjestivät perheelle aikaa.

Kuten vanhempien haastatteluista, myös lasten haastatteluista nousi esiin, että välit vanhempien kanssa ovat parantuneet. Vanhempien ja lasten välinen luottamus sekä yhteinen aika on lisääntynyt. Myllärniemen mukaan perhetyöntekijät tavoittelevat tilannetta, jossa vanhemmat ymmärtävät lapsen tarpeet ja pitävät niitä tärkeinä (Myllärniemi 2007: 7). Ilman vanhempien kasvanutta ymmärrystä lapsen tarpeisiin, ei varmasti luottamus lasten ja vanhempien välillä olisi kasvanut. Lapsi vaistoa helposti, jos hänen tarpeita ja asioita ei pidetä tärkeinä. Vain yhdellä lapsella oli sisaruksia ja hän kertoi, että sisarusten välinen suhde ei kuitenkaan ole muuttunut. Sisarusten välillä ei kuitenkaan kuullemma ollut mitään sen suurempia ongelmia, muuta kuin normaalia sisarusten kinastelua silloin tällöin, joten perhetyössä ei tavoitteena ollutkaan sisarussuhteen parantaminen. Tuloksista huomaa, että perhelähtöinen työskentelytapa on onnistunut perhetyössä. Perhetyön tavoitteena ei ole keskittyä erikseen lapseen tai vanhempiin, vaan kokonaisvaltaisesti auttaa koko perhettä (Myllärniemi 2007: 7). Tämä on molempien haastatteluiden tulosten perusteella toteutunut hyvin.

Vanhempien haastatteluista ilmeni, että suurin osa vanhemmista kokee perhetyön vaikuttaneen itseen vanhemmuuden kautta. Vanhemmat kokevat, että osaavat vanhempina ratkoa itsenäisesti paremmin ongelmia perheen asioissa kuin ennen ja ovat myös vanhempina aktiivisempia lasten suhteen. Vanhemmat kuvailivat myös, että heidän itsetuntonsa on noussut perhetyön avulla. Yksi vanhemmista kuvasi, että hän pärjää itsensä kanssa paremmin. Melkein kaikilla vanhemmilla oli joko mielenterveys- tai päihdeongelmia tai molempia.

On selvää, että mielenterveys- ja päihdeongelmat vaikuttavat myös vanhemmuuteen ja sitä kautta koko perheeseen. Jos vanhemman omat ongelmat sivuutettaisiin ja keskityttäisiin vain lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, ei työssä edettäisi mihinkään. Myllärniemen mukaan perhetyössä vanhemmuus nähdäänkin aina suhteessa lapseen ja täten se liittyy lapsen hyvinvointiin ja tarpeisiin. Siksi perhetyössä lapsen edun tavoittelu kulkee perheen ja

vanhemmuuden kautta. (Myllärniemi 2007: 7.) Perhekeskeisessä ajattelutavassa siis hoitamalla myös vanhempien omat ongelmat, saavutetaan muutosta koko perheen tilanteeseen.

Lapsilta kysyttiin, miten heidän mielestään perhetyö on vaikuttanut heidän vanhempiinsa. Lapset eivät osanneet samalla tavalla kuvailla vanhempien psyykkistä muutosta, mutta he kertoivat vaikutuksia toisella tapaa. Lapset kuvailivat, että vanhempi on nykyään aktiivisempi ja rennompia, eikä käytä enää alkoholia. Vanhempi ei myöskään enää huuda niin paljon pienistä asioista. Myös yhden lapsen eronneilla vanhemmilla on hänen mielestään perhetyön avulla paremmat välit nykyään. Kaikki nämä ominaisuudet kertovat siitä, että vanhemmat ovat muuttuneet samalla tavalla kuin vanhemmat itsekin kuvaavat. Kun vanhempi saa apua mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä neuvoja ja tukea vanhemmuuteen, vaikuttaa se lasten kuvailemilla tavoilla ulkoisesti.

Haastatteluista ilmeni, että vanhempien auttamisessa mukana on ollut myös muun muassa päihdekliniikka sekä psykiatrinen hoito, joten täysin perhetyöntekijöiden oman työn avulla yksinään muutosta ei varmaankaan olisi saatu, koska osaamista terveyspuolelle ei pelkän sosiaalialan koulutuksen puitteissa ole. Perhetyössä myös pystytään kotikäyntien ja tiheän tapaamisrytmin vuoksi seuraamaan, onko vanhemmalla tarpeeksi tiiviit tukitoimet, jotta tilanteeseen saadaan aikaan muutosta. Jos perhetyöntekijät huomaavat, että tukitoimet eivät ole riittäviä, he osaavat ohjata ja auttaa vanhempia saamaan enemmän apua.

Lasten haastatteluista ilmeni, että perhetyö on vaikuttanut heihin niin, että koulunkäynti on parantunut, itsetunto on noussut, ”pahuuksien” tekeminen on loppunut ja aktiivisuus on lisääntynyt. Lapset eivät osanneet oikein kertoa, miten he luonteeltaan ovat muuttuneet. He kuvailivat koulunkäyntiä ja pahojen asioiden tekemisiä sekä aktiivisempaa ulkonakäyntiä. Lisäkysymysten avulla sain yhdeltä lapselta esiin, että hän oli ennen perhetyötä sulkeutuneempi ja nyt hän on muuttunut avoimemmaksi. Lapset eivät ehkä osaa yhdistää perhetyön apua heidän psyykkisen hyvinvoinnin parantumiseen, vaan kuvailevat enemmän toiminnallisia asioita. Tämä on aivan ymmärrettävää, koska lapset eivät täysin ymmärtäneet perhetyön funktiotaan perheessä. Koska olin lapsille tuntematon ihminen, vaikutti se todennäköisesti tuloksiin. Jos olisin alun perin tuntenut lapset esimerkiksi perhetyön kautta kunnolla, olisivat he voineet avautua itsestään paremmin. Näin lyhyen tuttavuuden aikana eivät aikuisetkaan useasti kerro itsestään mitään. Esimerkiksi vanhempien haastatteluissa joillekin jouduin esittämään useita lisäkysymyksiä ennen kuin he alkoivat kertoa omista tuntemuksistaan ja luonteenpiirteistään.

Vaikka haastatteluissa kyselin lisäkysymysten avulla lapsilta heidän psyykkisistä ominaisuuksistaan, vain yksi kertoi muuttuneensa perhetyön avulla avoimemmaksi. Vanhemmista kuitenkin kolme kuvaili, että lapsi on muuttunut juuri avoimemmaksi ja juttelee myös vaikeimmista asioista enemmän vanhempien kanssa. Yksi vanhemmista kuvasi, että lapsi tulee oikein vie-

reen ”kyhnäämään” ja hakee vanhemmalta kuuntelevaa korvaa. Uskon kyllä, että lapset ovat huomanneet, että he keskustelevat nykyään enemmän vanhempiansa kanssa, mutta eivät osaa liittää sitä avoimuuteen. Vanhempien mukaan perhetyö on vaikuttanut positiivisesti myös lapsen koulunkäyntiin ja vanhempaan kohdistuneeseen luottamuksen kasvuun.

Luin monia opinnäytetöitä, joissa tutkittiin myös lastensuojelun perhetyön asiakkaiden kokemuksia. Kaikissa lukemissani tutkielmissa tulokset olivat melko samankaltaisia. Otin tarkempaan tarkasteluun neljä opinnäytetöitä. En valinnut tarkasteluun pelkästään tuoreita opinnäytetöitä, koska halusin tarkastella, ovatko tulokset muuttuneet vuosien varrella. Asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä oli tutkittu Porin (Pietinhuhta 2008), Lieksan (Oinonen 2013) ja Pielaveden (Pöllänen ja Vauhkonen 2009) perhetyössä. Kaikissa tutkittiin asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä ja Pielavedellä toteutetussa tutkielmassa keskityttiin tarkastelemaan voimavarakeskeisyyttä lasten ja vanhempien kokemana lastensuojelun perhetyössä. Ainoastaan Pielaveden tutkimuksessa haastateltiin myös lapsia. Montaa opinnäytetöitä ei ole tehty, jossa on vanhempien lisäksi keskitytty lapsiin ja heidän äänensä kuuluviin saamiseen. Kaikissa opinnäytetöissä kyllä mainitaan, että lasten mielipiteet olisi hyvä saada kuuluviin, mutta niitä ei sitten ole tutkittu.

Kaikkien opinnäytetöiden tuloksissa tuli ilmi samaa kuin tämän opinnäytetyön tuloksissa: perhetyö on vaikuttanut perheeseen positiivisesti ja muuttanut perheen elämää parempaan suuntaan. Porin tutkielmassa vanhemmat kertoivat, että he luottavat omiin kykyihin enemmän kuin ennen perhetyötä. Heille on myös tullut tunne elämän helpottumisesta ja että heidän tilanteeseen on tullut myönteinen kehitys. (Pietinhuhta 2008: 38-39.) Lieksan tutkielmassa vanhemmat kertovat perhetyön auttaneen niin, että heidän elämäntilanne on selkiytynyt ja rauhoittunut. Vanhemmille on tullut varmuus siitä, että asiat hoituvat. (Oinonen 2013: 40.) Pielaveden tutkielmassa yllätyksenä tutkijoillekin tuli, että vaikka asiakasperheet olivat tyytyväisiä perhetyöhön, niin joidenkin perheiden tilanne pysyi ennallaan, eikä muuttunut perhetyön avulla. Kaikin puolin haastateltavat kuitenkin kertoivat, että vanhempien itseluottamus on noussut ja he ovat tyytyväisiä vanhemmuuden tukemiseen. Pöllänen ja Vauhkonen ihmettelivät tulosta johtopäätöksissä, mutta eivät saaneet sille selitystä. He arvelivat, että voisiko vanhemmilla olla epärealistinen käsitys perheensä tilanteesta ja omasta vanhemmuudesta. (Pöllänen ja Vauhkonen 2009: 41.)

Tutkielmissa saatiin samoja tuloksia myös asiakkaiden kohdatuksi tulemisesta. Porin tutkielmassa kaikki vanhemmat kokivat, että he saivat työntekijöiltä kannustusta ja palautetta. Asiakkaat luottivat perhetyöntekijöihin ja he kokivat, että työntekijät olivat aidosti läsnä. Tulosten mukaan asiakkaat kokivat, että he tulivat hyvin kohdatuiksi. (Pietinhuhta 2008: 42.) Lieksan tutkielmassa jokainen vanhempi koki tullessa kuulluksi ja he saivat vaikuttaa omiin asioihin. Heidän mielipiteitään myös kuunneltiin ja otettiin huomioon. (Oinonen 2013: 40.) Piela-

veden tutkielmassa vanhemmat kokivat, että perhetyöntekijät arvostivat vanhempien omaa tietämystä, eivätkä he tuputtaneet neuvoja, jos vanhemmat eivät niitä halunneet. Myös lapset kokivat tullessa kuulluksi ja lapset luottivat perhetyöntekijöihin. (Pöllänen ja Vauhkonen 2009: 38.)

Kaiken kaikkiaan samankaltaiset tutkielmat antoivat hyvin samankaltaisia tuloksia, myös muissakin teemoissa. Tästä voi saada käsityksen, että Suomessa lastensuojelun perhetyössä toteutetaan asiakaslähtöistä ja laadukasta perhetyötä, jossa otetaan huomioon asiakkaiden oma asiantuntijuus ja ollaan aidosti läsnä. Kaikissa opinnäytetöissä otokset ovat olleet hyvin suppeat, joten sen perusteella tutkielmien tuloksia ei voi yleistää. Voihan olla, että haastateltaviksi on vain sattunut perheitä, jotka ovat kokeneet perhetyön positiivisesti heidän elämässään.

10 Pohdinta

Kun työntekijät valikoivat haastateltavat, mietin aluksi, minkälaisia perheitä haastateltaviksi tulee. Olisiko esimerkiksi mahdollista, että ne perheet, jotka suostuvat haastateltaviksi perhetyöntekijöiden pyynnöstä, ovat kokeneet perhetyön positiivisesti. Näin ollen perhetyöstä tulisi positiivinen kuva vain sen takia, että haastatteluun on valikoitunut vain sellaisia perheitä, joilla perhetyö on mennyt hyvin. Perheiden tilanteet olivat kuitenkin vaihtelevia, eikä työ ollut aina edennyt hyvin, joten arvioin, ettei perheiden valikoiminen perhetyöntekijöiden avulla vaikuttaisi tuloksiin. Näin ei mielestäni myöskään käynyt, koska vanhemmat ja lapset vaikuttivat kertovan rehellisesti mielipiteitään perhetyöstä. En huomannut, että he olisivat mahdollisesti esimerkiksi kaunistelleet tilanteita ja asioita perhetyöstä.

Lastensuojelun kehittämishankkeissa on alettu käyttää nykyään enemmän käsitteitä ”lapsilähtöisyys” ja ”lapsikeskeisyys” (Järvinen ym. 2012: 26). Tuloksista ilmeni, että perhetyöntekijät tekivät työtään miettien aina lapsen etua ja mikä tapa olisi lapselle paras, jotta perheen tilanteeseen saataisiin aikaan positiivista muutosta. Esimerkiksi kysyttäessä vanhemmilta, mitä perhetyön tapaamisten aikana tehtiin, niin vanhemmat kuvasivat, että työskentelytapoja mietittiin lapsen tarpeiden mukaan. Jos ilmeni, ettei lapsi pidä jostakin tavasta tai siitä ei näytä olevan hyötyä, niin toimintaa muutettiin. Jos lapsi ei esimerkiksi kyennyt keskustelemaan ilman toiminnallista tekemistä, niin sitten lapsen kanssa alettiin tehdä toiminnallisia asioita. Tämä auttoi lapsia avautumaan ja kertomaan asioistaan työntekijöille paremmin.

Tuloksista ilmeni myös, että lapsilähtöisyyden lisäksi perhekeskeisyys näkyi perhetyössä. Perhetyöntekijät keskittyivät haastatteluiden mukaan lapsen edun lisäksi koko perheeseen ja perheen jäsenten hyvinvointiin. Vaikka lapsi oli aina keskipisteessä mietittäessä tapoja muut-

taa perheen tilannetta, niin silti samalla perhetyöntekijät keskittyivät myös muihin perheenjäseniin. Työssä ilmeni halu ottaa muutoksessa mukaan jokaisen perheenjäsenen tarpeet.

Kananojan selvitysryhmän raportissa on tutkittu lastensuojelun sekä muiden lasten ja perheiden palveluiden toimintatapoja keskittyen juuri lapsiperheiden, lasten ja nuorten kokemukseen. Yksi tärkein viesti lasten ja vanhempien osallisuudesta oli, että heidän näkemyksiään ja mielipiteitään ei oteta huomioon eikä heidän mielipiteitään kuunnella tarpeeksi, kun toteutetaan lastensuojelun palveluita. (Kananoja ym. 2013: 33.) Opinnäytetyöni tuloksista ilmeni, että Vantaan kaupungin tukikeskön työntekijät ottavat koko perheen näkemykset ja mielipiteet huomioon sekä kuuntelevat heitä toteuttaessaan perhetyötä. Perheen kanssa tehdään siis työtä yhdessä, eikä työntekijän näkemysten ja intressien mukaan.

Selvitysryhmän raportin mukaan asiakkaat ovat myös kokeneet, että he ovat tulleet huonosti kohdelluiksi, koska työntekijöiden vuorovaikutustaidot eivät aina ole olleet sillä tasolla, jota työ vaatii (Kananoja ym. 2013: 33). Opinnäytetyön tulosten mukaan vanhemmat ja lapset olivat sitä mieltä, että heitä kohdeltiin hyvin ja työntekijät kohtasivat heidät arvostavasti. Kukaan haastateltavista ei tuonut esiin, että työntekijöiden vuorovaikutustaidoissa oli ollut parantamisen varaa.

Myllärniemen mukaan perhetyöntekijöiden puheissa ja ajatuksissa ydinperhemallia pidetään jonkinlaisena normina, johon siitä poikkeavia perhemalleja verrataan (Myllärniemi 2007: 6). Kaikki asiakkaat, joita haastattelin, eivät edustaneet ydinperhemallia. Tämä näkemys ei tullut tuloksissa esiin millään lailla, enkä huomannut sitä haastateltavien asenteistakaan. En siis usko, että voi yleistää käsitystä, jossa perhetyöntekijät tekevät työtään peilaten perheitä ydinperhemalliin.

Liittyen asiakasprosessiin, ilmeni tuloksista, että kaikki asiakkaat eivät muista alkuperäisiä tavoitteita, joita on asetettu perhetyölle esimerkiksi puolen vuoden päästä alkuneuvottelusta. Mielestäni perhetyön prosessissa välineuvotteluissa olisi työntekijän hyvä käydä läpi, mistä perhetyössä on lähdetty ja mihin asti on päästy, että asiakkaatkin muistavat ja ymmärtävät, että mihin ja kuinka pitkälle työllä on päästy. Tämä konkretisoisi muutosta ja vaikutuksia perhetyössä niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin silmissä.

Nykyisin sosionomin - koulutuksessa painotetaan paljon asiakkaan ja työntekijän tasavertaista kohtaamista eli dialogisuutta. Moni pohtii, että voiko olla mahdollista, että viranomaisella ja asiakkaalla on tasavertainen suhde työskentelyn aikana, koska perhetyön taustalla on kuitenkin lastensuojelun asiakkuus. Tuloksista ainakin ilmeni, että kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että heitä oli kohdeltu tasavertaisesti sekä heidän mielipiteensä oli otettu huomioon. Kukaan ei ollut sitä mieltä, että työntekijä olisi pitänyt itseään ylempänä kuin asiakas on.

Jotkut haastateltavat vanhemmat jopa sanoivat, että heidän mielestään työskentelysuhte oli kaverillinen.

Vaikka kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että työntekijät kohtelivat heitä tasavertaisesti itseensä nähden, niin yksi vanhemmista kertoi silti, että tavoitteita perhetyölle ei heillä määritelty yhdessä, vaan ne oli määritelty jo valmiiksi. Vanhempi olisi hänen mukaansa kyllä voinut vaikuttaa niihin, jos olisi halunnut. Hänen mielestään suunnitteluvaihekin oli lähinnä sanelupolitiikkaa, jossa hänelle kerrottiin tapaamistiheys. Kuten edellä olen maininnut teoriaosuudessa, niin transaktioanalyysin mukaan työntekijöiden on joskus esimerkiksi kriisitilanteessa otettava vanhemman rooli suhteessa asiakkaan ollessa lapsen roolissa (Mikkonen 2006). Kun perhetyötä aloitettiin heidän perheessä, oli perheen tilanne vanhemman mukaan sekava. Vanhemmalla oli päihdeongelma ja perheessä oli kriisitilanne. Tästä johtuen voi olla, että työntekijöiden oli otettava vastuu tilanteessa, jotta perheen elämäntilanne edistyisi.

Olen törmännyt useasti esimerkiksi harjoittelussani ja ihmisten välisissä keskusteluissa siihen, että perhetyö sekoitetaan helposti kunnan tarjoamaan kotipalveluun. Ihmiset ajattelevat, että perhetyössä työntekijät tulevat vahtimaan heidän lapsiaan ja siivoamaan kotona, jolloin vanhemmat pääsevät viettämään omaa aikaa tai käymään hoitamassa asioitaan. Perhetyötä ei koeta jokaisessa kunnassa samalla tavalla ja työntekijöiden nimikkeetkin eroavat toisistaan, joka voi olla osasyynä ihmisten tietämättömyyteen. Esimerkiksi Vantaalla lastensuojelun perhetyöntekijät toimivat perhetyöntekijä - nimikkeellä, kun taas Helsingissä samaa työtä tekevät toimivat joko sosiaaliohjaaja- tai perhetyön perhetyöntekijä-nimikkeellä. Useissa kunnissa perhetyöntekijä-nimikkeellä toimivat ovat esimerkiksi kotipalvelun työntekijöitä. Tähän voi olla syynä se, että perhetyö lastensuojelun avohuollon tukitoimena on suhteellisen uusi ja laissa ei ole säädetty yhtenäistä työnimikettä perhetyön työntekijöille.

Mielestäni tämän opinnäytetyön tekeminen vahvisti ammatillista osaamistani ja opin paljon uutta lastensuojelusta. Aiemmin opinnoissani en ollut haastatellut ketään, joten kehityin paljon myös siinä osiossa. Oli mielenkiintoista tutkia asiakkaiden kokemuksia heidän omista näkökulmistaan. Harjoittelussani keskustelin ja reflektoin paljon työntekijöiden kanssa heidän työstään ja miten he ajattelevat asiakkaiden saavan apua perhetyöstä. Opinnäytetyöni täydensi osaamistani, koska sain myös tutkia asiakkaiden näkökulman työhön.

Koska olin kokematon ihmisten haastattelemisessa, huomasin analysointivaiheessa joitakin asioita, joita tekisin toisin, jos saisin tehdä työn uudestaan. Haastattelutilanteessa oli vaikea huomata, mitä lisäkysymyksiä kannattaa esittää, että saisin kunnollisen aineiston analysoitavaksi. Ensimmäisen perheen haastattelu oli kaikista haastavin, koska minua jännitti ensimmäinen kerta haastattelijana. Jännitystä lisäsi se, että menin yksin haastateltavan kotiin. Myös muiden perheiden kohdalla minua jännitti, mutta ei enää niin paljoa.

Jännityksestä ja kokemattomuudesta johtuen huomasin analysointivaiheessa, että olisinpa ymmärtänyt kysyä haastateltavalta tämänlaisen lisäkysymyksen ja miksi en kysynyt häneltä asiaa näin. Joidenkin lasten kohdalla huomasin, että jos he eivät muutamien lisäkysymysten kohdalla osanneet vastata kysymykseeni muuta kuin ”ihan hyvin” tai ”joo”, niin huomaamattani johdattelin lapsen vastaamaan tavallaan valmiilla vastausvaihtoehdoilla. Esimerkiksi nuorimmalta lapselta kysyessäni, miten perhetyöntekijät kohtelivat häntä, vastasi hän, että ”Ihan hyvin”. Kun hän ei osannut kertoa tarkemmin, niin johdattelin lisäkysymysten jälkeen hänet vastaamaan samalla tavalla kuin kysymykseni meni: ”Kohtelivatko he sinua esimerkiksi hyvin ja ottivat mielipiteesi huomioon?”. Lapsi vastasi siihen ”Joo, ne kohteli mua hyvin ja otti mun mielipiteet huomioon.”

Tutkimukseen osallistuvien lasten alaikäraja oli 10 vuotta. Tämä siksi, että minulle yksin tehtäväksi opinnäytetyöksi tästä olisi tullut liian laaja, jos olisin joutunut lapsille tehdä ikätason mukaan monta eri haastattelulomaketta. Jos nyt tekisin työn uudestaan, muuttaisin alaikärajaksi varmaankin 12 vuotta, koska mielestäni 10-vuotias haastateltava oli liian nuori. Haastattelulomakkeella oli hiukan vaikea saada häneltä vastauksia, koska kysymykset oli varmaan muotoiltu niin, että ne olivat hänelle vaikeita hahmottaa. Kokemattomana haastattelijana oli myös vaikea haastattelun aikana muuttaa kysymyksiä täysin hänelle ymmärrettävään muotoon.

Lasta on kuultava lastensuojelulain pykälän 20 mukaan häntä itseään koskevissa asioissa, kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Kuitenkin kaiken ikäisten lasten mielipide ja toivomukset on otettava huomioon heidän iän ja kehitystason edellyttämällä tasolla (Lastensuojelulaki 2007/417.) Edellä kerroin, kuinka koin haastavaksi alle 12-vuotiaiden haastattelemisen. Lasten mielipiteiden kuuleminen on varmasti haastavaa varsinkin lastensuojelun kentällä. Asiat, joita lastensuojelussa lasten kanssa käsitellään, ovat varsin vaikeita. Niiden hienovarainen käsittely ja lasten mielipiteiden saaminen on varmasti työntekijöille haastava tehtävä.

Olen hyvin tyytyväinen, että työssäni haastattelin sekä aikuisia että lapsia. Montaa opinnäytetyötä tai tutkimusta en löytänyt, jotka olisi toteutettu niin, että lapsilta olisi suoraan kysytty mielipiteitä perhetyöstä. Suurimmassa osassa tutkielmia oli tyydytty kysymään vanhemmilta, mitä he arvelevat, että lapset ajattelevat. Mielestäni on hyvin tärkeää, että lapsilta kysytään suoraan, mitä mieltä he ovat ja kuinka heidän mielestään jatkossa pitäisi toimia. Aivan pienilläkin lapsilla on jo jonkinlaisia mielipiteitä. Lasten ja nuorten ääni täytyy saada paremmin kuuluviin. Ei riitä, että vanhemmat tai työntekijät arvioivat, miten lapset kokevat perhetyön. Lapsilla on lastensuojelulain ja YK:n ihmisoikeussopimuksen mukaan oikeus osallisuuteen ja mielipiteisiin.

Tulosten analysointivaiheessa nousi esille rajatun näkökulman ulkopuolisia asioita. Yksi oli sellainen, että minun teki mieli alkaa verrata perheen vanhempien ja lasten vastauksia toisiinsa, koska ne erosivat joissakin kysymyksissä toisistaan. Vanhemmat olivat esimerkiksi eri mieltä tavoitteiden toteutumisesta tai perhetyön vaikutuksista perheeseen, itseän ja vanhempaan/lapseen. He näkivät jotkin asiat eri tavalla. Olisi siis mielenkiintoista, jos tehtäisiin pitkittäistutkimus asiakkaiden kokemuksista perhetyöhön. Vaikuttavuutta ei voi tutkia lyhyellä ajalla, joten pitkittäistutkimuksella voisi saada tietoa, kuinka perhetyö on pitkällä tähtäimellä vaikuttanut. Vantaan kaupunki, jolle opinnäytetyön vaikuttavuusmittarin kehittämisen avuksi olen tehnyt, aikoo tutkia asiakkaiden kokemuksia hieman laajemmin.

Olisi todella mielenkiintoista tutkia myös, kuinka perheenjäsenten ja perhetyöntekijöiden näkemykset eroavat toisistaan vai eroavatko. Näin saisi tietää, ajattelevatko perhetyöntekijät samalla tavalla työnsä tuloksista kuin perheenjäseneet. Tämä auttaisi kehittämään työtä ja saamaan tietoa, huomioivatko työntekijät oikeita asioita perhetyöstä.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: Vastapaino.

Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Hastrup, A.; Hietanen-Peltola, M.; Jahnukainen, J. ja Pelkonen, M. (toim.) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti. 3/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>

Heino, T; Berg, K ja Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhemuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. 14/2000. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S. Ja Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. <http://www.doria.fi/handle/10024/66711>

Ikonen, L. 2013. Salassa pidettävä - suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Radium kirjat.

Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. ja Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi - perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. ja Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi - perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kananoja, A.; Lavikainen, M. ja Oranen, M. 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän lopuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Raportteja ja muistioita 2013: 19. Helsinki.

Lastensuojelulaki 2007/417. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun tukiyksikön palvelukuvaus. Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön palvelukuvaus. Vantaan kaupungin lastensuojelun sisäisiä papereita.

Lievonen, Susanne. 2014. Perhetyön asiakkuuden taustat ja alueellisuus. Selvitys Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön asiakkuuteen tulon syistä. Laurea-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/77956/opinnaytetyo_lievonen.pdf?sequence=1

Mattila, K. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: PS-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Mikkonen, J. 2006. Transaktioanalyysi persoonallisuus- ja vuorovaikutusteorianä. Psykologia 41 (2006) 5, 2. artikkeli. http://mikkonen.kapsi.fi/archive/Mikkonen_J-TA-FINAL-Psykologia-5-06.pdf

- Myllärniemi, A. 2006. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä - jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 6/2007.
http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Oinonen, H. 2013. ”Se on melkoinen taitolaji” Asiakkaiden kokemuksia Lieksan lastensuojelun avohuollon perhetyöstä. Savonia-ammattikorkeakoulu.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57978/Oinonen_Hannele.pdf?sequence=1
- Paasio, P. 2003. Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. Stakes.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77070/Tyopapereita3_03.pdf?sequence=1
- Pelastakaa Lapset. 2012. Osallisuuden ohjeistus. Lapsen ääni. Viitattu 30.6.2014.
<http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/b70fb330f096030a1da1f3d1a67f4e9d/1404154013/application/pdf/770756/osallisuudenohjeistus.pdf>
- Pietinhuhta, J. 2008. Porin lastensuojelun perhetyön yksikön asiakasperheiden kokemuksia perhetyöstä. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/500/2008_samk_sote_pietinhuhta_jaana.pdf?sequence=1
- Pöllänen, M. ja Vauhkonen, L. 2009. Voimavarakeskeisyys lastensuojelun perhetyössä lasten ja vanhempien kokemana Pielavedellä. Savonia-ammattikorkeakoulu.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4506/Marja_Pollanen.pdf?sequence=2
- Rousu, S. 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa - Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Helsinki: Tampereen yliopisto.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67786/978-951-44-7174-2.pdf?sequence=1>
- Saaranen-Kauppinen, A. ja Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1.html>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Lastensuojelun laatusuositus. Työryhmän esitys. Helsinki.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26810.pdf
- Sosiaaliportti. 2013a. Perhetyö. Viitattu 23.6.2014.
<https://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>
- Sosiaaliportti. 2013b. Perhetyön prosessi. Viitattu 24.6.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/prosessi/#otsikko2>
- Sosiaaliportti 2014a. Lastensuojelutarpeen selvitys. Viitattu 23.6.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeenselvitys/>
- Sosiaaliportti 2014b. Lastensuojelutarpeen selvityksen tavoite. Viitattu 23.6.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeenselvitys/tavoite/>
- Suhonen, A. 2008. Vaikuttavuuden arviointi lastensuojelun sosiaalityön avohuollossa. Lastensuojelun Tieto -hanke.

<http://www.sosiaaliportti.fi/File/4e2087f4-e05b-4266-a390-67f754ad673b/Vaikuttavuuden+arviointi+lastensuojelun+sosiaality%C3%B6n+avohuollossa.pdfS>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lapsen mielipiteen selvittäminen. Viitattu 29.9.2014.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanoton-valmistelu/lapsen-mielipiteen-selvittaminen>

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma: johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.

Vantaan kaupungin lastensuojelun tukiyksikön perhetyön prosessi. 2012. Vantaan kaupungin lastensuojelun sisäisiä papereita.

Vilén, M; Leppämäki, P. ja Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WSOY.

Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. ja Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä - menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Liitteet

Liite 1 Haastattelulomake	63
Liite 2 Saate-/yhteydenottokirje	65
Liite 3 Kirjallisen luvan pyytämisessä käytettävä lomake Vanhemmalle	66
Liite 4 Kirjallisen luvan pyytämisessä käytettävä lomake Lapselle	67

Liite 1 Haastattelulomake

Vanhemmalle

1. Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu

- Kuinka kauan perhetyö kesti/on kestänyt?
- Kuka teki aloitteen perhetyön aloittamisesta?
- Millainen perheenne tilanne oli, kun perhetyötä haettiin/aloitettiin?
- Millaista tukea halusitte perhetyöltä?
- Mitä asetettiin perhetyön tavoitteeksi? Määriteltiinkö tavoitteet yhdessä?
- Kuultiinko toiveenne suunnittelussa? Miten ne otettiin huomioon?

2. Perhetyön toteutus

- Miten ymmärrätte perhetyön? Mitä se mielestänne on?
- Kuvaile perhetyötä, jota teidän perheessä tehtiin (mitä teitte perhetyöntekijöiden kanssa)? Mitä tapaamisten aikana tehtiin?
- Kuvaile onnistunutta tapaamista perhetyöntekijöiden kanssa?
- Kuvaile epäonnistunutta tapaamista perhetyöntekijöiden kanssa?
- Miten työskentely yleisesti mielestänne sujui?

3. Perhetyön arviointi

- Miten tavoitteet mielestänne toteutuivat? Miksi, miksi eivät?
- Miten perheenne elämäntilanne muuttui perhetyön avulla? Mikä tuki muutosta? Miksi ei muuttunut?
- Onko perhetyö vastannut odotuksianne? Miten? Mihin olette tyytyväisiä? Mihin ette?
- Millaisia odotuksia ja toiveita teillä oli perhetyöhön?
- Minkälaisiin asioihin toivoisitte enemmän tukea/apua?
- Mikä on mielestäsi tärkeintä perhetyössä?
- Miten perhetyö vaikutti perheeseen? Teihin itseenne? Lapseenne?
- Miten tunsitte tulleenne kohdatuksi?

Lapselle

1. Perhetyön tavoitteet ja suunnittelu

- Tiedätkö, mitä perhetyö on? Mitä perhetyö tarkoittaa?
- Tiedätkö, miksi perhetyö aloitettiin teillä?
- Tiedätkö, mitä tavoitteita perheellesi asetettiin?
- Kun tavoitteita mietittiin, niin miten sinun toiveet ja mielipiteet otettiin huomioon?
- Kun perhetyötä suunniteltiin, niin miten sinun toiveet ja mielipiteet otettiin huomioon?

2. Perhetyön toteutus

-Mitä perhetyön käyntien aikana tapahtui? Mitä teitte perhetyöntekijöiden kanssa?

-Minkälainen oli onnistunut tapaaminen perhetyöntekijöiden kanssa? Mitä teitte, että sinulla oli mukavaa?

-Minkälainen oli epäonnistunut tapaaminen perhetyöntekijöiden kanssa? Mitä teitte, että sinulla ei ollut mukavaa?

-Miten sinun toiveet ja mielipiteet otettiin huomioon perhetyön toteutuksessa? Mitä sinä olisit toivonut?

-Miten sinun mielestäsi tapaamiset työntekijöiden kanssa yleisesti sujuivat?

3. Perhetyön arviointi

-Miten tavoitteet mielestäsi toteutuivat? Miksi, miksi eivät?

-Onko perheesi tilanne mielestäsi muuttunut perhetyön avulla? Miten?

-Miten perhetyö vaikutti perheeseen? Sinuun itseesi? Vanhempiisi?

-Miten perhetyöntekijät kohtelivat sinua?

-Mikä oli parasta perhetyössä?

Liite 2 Saate-/yhteydenottokirje

Olen sosionomiopiskelija Taina Korpelin Laurea Tikkurilan ammattikorkeakoulusta. Olen työharjoittelussa Tikkurilan lastensuojelun perhetyön tukiyksikössä ajalla 17.3.-25.5.2014. Harjoittelun aikana teen myös opinnäytetyötä Vantaan lastensuojelun perhetyölle.

Olen kiinnostunut lastensuojelun perhetyön arvioinnista ja asiakkaiden kokemuksista perhetyöstä. Opinnäytetyössäni selvitän perhetyön asiakkailta kokemuksia perhetyöstä ja sen onnistumisesta. Perhetyön pitää olla loppusuoralla tai jo loppunut, jotta saan tarvitsemani vastaukset perhetyön arvioinnin kannalta.

Haastattelen tutkimukseen osallistujia kerran huhti-toukokuussa 2014. Jos tämä aika ei käy, niin haastattelun voi tarvittaessa sopia myös kesäkuulle. Haastattelut tehdään joko haastatteluvien kotona tai tarvittaessa muualla. Haastattelen perheestä aina yhtä vanhempaa ja yhtä lasta. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin 2-3 tuntia. Haastattelen vanhempaa ja lasta erikseen, koska vanhemmalle ja lapselle on eri haastattelulomakkeet. Käsittelen vastaukset nimettömästi, eikä henkilöitä tai perheitä ei voida tunnistaa.

Jos olet halukas osallistumaan haastatteluun, niin voit ottaa minuun yhteyttä tai pyytää perhetyöntekijöitä välittämään yhteydenottopyynnön.

Terveisin,

Taina Korpelin
taina.korpelin@laurea.fi

Liite 3 Kirjallisen luvan pyytämisessä käytettävä lomake Vanhemmalle

Tutkimukseen osallistuvilta pyydettyä kirjallinen suostumus.

Olen sosionomiopiskelija Taina Korpelin Laurea Tikkurilan ammattikorkeakoulusta. Tutkimukseni on opinnäytetyö ja aiheena on ”Asiakkaiden kokemukset lastensuojelun avohuollon tukiyksikön perhetyöstä Vantaalla”.

Opinnäytetyön julkistamiseen kuuluu kirjallisen raportin laatiminen ja raportin palauttaminen pdf-muodossa ja sen lisääminen Laurean opinnäytetyötietokantaan ja työn julkistaminen esitelytilaisuudessa.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja minua koskeva aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Annan myös luvan minua koskevien asiakirjojen ja dokumenttien käyttöön ko. tutkimuksessa. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa, eikä minun täydy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys _____

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys _____

Liite 4 Kirjallisen luvan pyytämisessä käytettävä lomake Lapselle

Tutkimukseen osallistuvilta pyydettävä kirjallinen suostumus.

Olen sosionomiopiskelija Taina Korpelin Laurea Tikkurilan ammattikorkeakoulusta. Tutkimukseni on opinnäytetyö ja aiheena on ”Asiakkaiden kokemukset lastensuojelun avohuollon perheyöstä Vantaalla”.

Opinnäytetyön julkistamiseen kuuluu kirjallisen raportin laatiminen ja raportin palauttaminen pdf-muodossa ja sen lisääminen Laurean opinnäytetyötietokantaan ja työn julkistaminen esitelytilaisuudessa.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja minua koskeva aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että lastani haastatellaan ja haastattelussa hänen antamia tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Annan myös luvan häntä koskevien asiakirjojen ja dokumenttien käyttöön ko. tutkimuksessa. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa, eikä minun täydy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys _____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys _____